

Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
MELCHIOR WATHELET
prezentate la 25 iulie 2018¹

Cauza C-163/17

**Abubacarr Jawo
împotriva
Bundesrepublik Deutschland**

[cerere de decizie preliminară formulată de Verwaltungsgerichtshof Baden-Württemberg (Tribunalul Administrativ Superior din Baden-Württemberg, Germania)]

„Trimitere preliminară – Spațiul de libertate, securitate și justiție – Frontiere, azil și imigrație – Sistemul Dublin – Regulamentul (UE) nr. 604/2013 – Transferul solicitantului de azil către statul membru responsabil – Articolul 29 alineatul (1) – Modalități de prelungire a termenului – Articolul 29 alineatul (2) – Noțiunea de sustragere de la procedură – Admisibilitatea refuzului transferului persoanei interesate ca urmare a unui risc real și dovedit de tratament inuman sau degradant la finalul procedurii de azil – Articolul 3 alineatul (2) – Condițiile de viață ale beneficiarului unei protecții internaționale în statul membru responsabil – Articolul 4 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene”

I. Introducere

1. Prezenta cerere de decizie preliminară, depusă la grefa Curții la 3 aprilie 2017 de Verwaltungsgerichtshof Baden-Württemberg (Germania) (Tribunalul Administrativ Superior din Baden-Württemberg, Germania), privește interpretarea articolului 3 alineatul (2) al doilea paragraf și a articolului 29 alineatul (2) din Regulamentul (UE) nr. 604/2013 al Parlamentului European și al Consiliului din 26 iunie 2013 de stabilire a criteriilor și mecanismelor de determinare a statului membru responsabil de examinarea unei cereri de protecție internațională prezentate într-unul dintre statele membre de către un resortisant al unei țări terțe sau de către un apatrid² (denumit în continuare „Regulamentul Dublin III”), precum și a articolului 4 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”).

2. Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între un solicitant de azil, domnul Abubacarr Jawo, și Bundesrepublik Deutschland (Republica Federală Germania) cu privire la o decizie a Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Oficiul Federal pentru Migrație și Refugiați, Germania, denumit în continuare „Oficiul”) din 25 februarie 2015 de respingere a cererii de azil a domnului Jawo ca inadmisibilă și de dispunere a îndepărtării acestuia către Italia.

¹ Limba originală: franceza.

² JO 2013, L 180, p. 31.

II. Cadrul juridic

A. Dreptul internațional

1. *Convenția de la Geneva*

3. Articolul 21 din Convenția privind statutul refugiaților, semnată la Geneva la 28 iulie 1951³, care a intrat în vigoare la 22 aprilie 1954, astfel cum a fost completată prin Protocolul privind statutul refugiaților, încheiat la New York la 31 ianuarie 1967, care a intrat în vigoare la 4 octombrie 1967 (denumită în continuare „Convenția de la Geneva”), intitulat „Locuințe”, stipulează:

„În privința locuințelor, în măsura în care această problemă intră sub incidența legilor și regulamentelor sau este supusă controlului autorităților publice, statele contractante vor acorda refugiaților care își au reședința legală pe teritoriul lor un tratament cât mai favorabil posibil; în orice caz, acest tratament nu va fi mai puțin favorabil decât cel acordat, în aceleași împrejurări, străinilor în general.”

2. *Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale*

4. Intitulat „Interzicerea torturii”, articolul 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 (denumită în continuare „CEDO”), stipulează:

„Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.”

B. Dreptul Uniunii

1. *Carta*

5. Potrivit articolului 1 din cartă, intitulat „Demnitatea umană”:

„Demnitatea umană este inviolabilă. Aceasta trebuie respectată și protejată.”

6. Articolul 4 din cartă, intitulat „Interzicerea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante”, prevede:

„Nimeni nu poate fi supus torturii și nici pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante.”

7. Articolul 19 din cartă, intitulat „Protecția în caz de strămutare, expulzare sau extrădare”, prevede la alineatul (2):

„Nimeni nu poate fi strămutat, expulzat sau extrădat către un stat unde există un risc serios de a fi supus pedepsei cu moartea, torturii sau altor pedepse sau tratamente inumane sau degradante.”

³ *Recueil des traités des Nations unies*, vol. 189, p. 150, nr. 2545 (1954).

8. Articolul 51 din cartă, intitulat „Domeniul de aplicare”, prevede la alineatul (1):

„Dispozițiile prezentei carte se adresează instituțiilor, organelor, oficiilor și agențiilor Uniunii, cu respectarea principiului subsidiarității, precum și statelor membre numai în cazul în care acestea pun în aplicare dreptul Uniunii. Prin urmare, acestea respectă drepturile și principiile și promovează aplicarea lor în conformitate cu atribuțiile pe care le au în acest sens și cu respectarea limitelor competențelor conferite Uniunii de tratate.”

9. Articolul 52 din cartă, intitulat „Întinderea și interpretarea drepturilor și principiilor”, prevede la alineatul (3):

„În măsura în care prezenta cartă conține drepturi ce corespund unor drepturi garantate prin [CEDO], înțelesul și întinderea lor sunt aceleași ca și cele prevăzute de convenția menționată. Această dispoziție nu împiedică dreptul Uniunii să confere o protecție mai largă.”

2. Regulamentul Dublin III

10. Regulamentul nr. 604/2013 stabilește criteriile și mecanismele de determinare a statului membru responsabil de examinarea unei cereri de protecție internațională prezentate într-unul dintre statele membre de către un resortisant al unei țări terțe sau de către un apatrid⁴. Considerentele și articolele relevante din acest regulament sunt următoarele:

11. Considerentul (32)

„În ceea ce privește tratamentul persoanelor care intră sub incidența domeniului de aplicare al prezentului regulament, statele membre sunt legate prin obligațiile care le incumbă în temeiul instrumentelor de drept internațional, inclusiv jurisprudența relevantă a Curții Europene a Drepturilor Omului.”

12. Considerentul (39)

„Prezentul regulament respectă drepturile fundamentale și principiile care sunt recunoscute în special de [cartă]. În special, prezentul regulament urmărește să asigure respectarea deplină a dreptului de azil garantat de articolul 18 din cartă, precum și a drepturilor recunoscute în temeiul articolelor 1, 4, 7, 24 și 47 din cartă. Prezentul regulament ar trebui prin urmare aplicat în mod corespunzător.”

13. Articolul 3

„(1) Statele membre examinează orice cerere de protecție internațională prezentată de un resortisant al unei țări terțe sau de un apatrid pe teritoriul oricăruia dintre ele, inclusiv la frontieră sau în zonele de tranzit. Cererea este examinată de un singur stat membru, și anume acela pe care criteriile stabilite de capitolul III îl desemnează responsabil.

(2) [...]

⁴ Regulamentul Dublin III a abrogat și a înlocuit Regulamentul (CE) nr. 343/2003 al Consiliului din 18 februarie 2003 de stabilire a criteriilor și mecanismelor de determinare a statului membru responsabil de examinarea unei cereri de azil prezentate într-unul dintre statele membre de către un resortisant al unei țări terțe (JO 2003, L 50, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 6, p. 56).

Atunci când este imposibilă transferarea solicitantului către statul membru desemnat inițial drept responsabil, pentru că există temeieri substanțiale de a crede că în acel stat membru există deficiențe sistemice ale procedurii de azil și ale condițiilor de primire a solicitanților care duc la un risc de tratament inuman sau degradant în sensul articolului 4 din [cartă], statul membru care îndeplinește procedura de determinare a statului membru responsabil continuă examinarea criteriilor stabilite la capitolul III, pentru a determina dacă alt stat membru poate fi desemnat drept responsabil.

Atunci când transferul nu poate fi efectuat în temeiul prezentului alineat, către unul dintre statele membre desemnate pe baza criteriilor stabilite la capitolul III și nici către primul stat membru în care a fost prezentată cererea, statul membru care îndeplinește procedura de determinare a statului membru responsabil devine statul membru responsabil.

[...]”

14. Articolul 29

„(1) Transferul solicitantului sau al altei persoane menționate la articolul 18 alineatul (1) litera (c) sau (d) din statul membru solicitant către statul membru responsabil se face în conformitate cu dreptul intern al statului membru solicitant, după consultări între cele două state membre în cauză, cât de repede posibil, și în cel mult șase luni de la acceptarea cererii de a prelua sau reprimi persoana în cauză sau de la hotărârea definitivă privind apelul sau revizuirea atunci când efectul suspensiv există în conformitate cu articolul 27 alineatul (3).

Dacă transferurile către statul membru responsabil se efectuează prin plecare controlată sau sub escortă, statele membre se asigură că acestea se desfășoară în condiții umane, cu respectarea deplină a drepturilor fundamentale și a demnității umane.

[...]

(2) Atunci când transferul nu se efectuează în termenul de șase luni, statul membru responsabil este exonerat de obligația de a prelua sau reprimi persoana în cauză și responsabilitatea se transferă statului membru solicitant. Acest termen poate fi prelungit până la maxim[um] un an în cazul în care transferul nu a putut fi efectuat datorită detenției în închisoare a persoanei în cauză sau până la maximum optsprezece luni în cazul în care persoana în cauză se sustrage procedurii.

[...]”

3. *Regulamentul (CE) nr. 1560/2003*

15. Regulamentul (CE) nr. 1560/2003 al Comisiei din 2 septembrie 2003 de stabilire a normelor de aplicare a Regulamentului nr. 343/2003⁵, astfel cum a fost modificat prin Regulamentul de punere în aplicare (UE) nr. 118/2014 al Comisiei din 30 ianuarie 2014⁶ (denumit în continuare „regulamentul de punere în aplicare”), conține normele de aplicare a Regulamentului Dublin III.

16. Articolul 8 din Regulamentul nr. 1560/2003, intitulat „Cooperarea în vederea transferului”, prevede:

„(1) Este obligația statului membru responsabil să permită ca transferul solicitantului de azil să aibă loc cât de repede posibil și să asigure că nu există obstacole în realizarea acestui transfer. Statul membru respectiv determină, după caz, locul de pe propriul teritoriu unde va fi transferat solicitantul de azil sau predat autorităților competente, luând în considerare limitările geografice și modalitățile de

5 JO 2003, L 222, p. 3, Ediție specială, 19/vol. 6, p. 140.

6 JO 2014, L 39, p. 1.

transport disponibile pentru statul membru care execută transferul. Nu se poate în niciun caz impune condiția ca escorta să însoțească solicitantul de azil dincolo de punctul de sosire al mijloacelor de transport internațional folosite sau ca statul membru care execută transferul să suporte costurile de transport dincolo de acest punct.

(2) Statul membru care organizează transferul determină modalitatea de transport a solicitantului de azil și escorta acestuia și hotărăște, prin consultare cu statul membru responsabil, ora sosirii și, după caz, detaliile predării solicitantului autorităților competente. Statul membru responsabil poate solicita un termen de preaviz de trei zile lucrătoare.

(3) Pentru transmiterea către statul membru responsabil a datelor esențiale pentru protejarea drepturilor și a nevoilor imediate ale persoanei care urmează să fie transferată se utilizează formularul-tip prevăzut în anexa VI. Acest formular-tip este considerat un preaviz în sensul alineatului (2).”

17. Potrivit articolului 9 din același regulament, intitulat „Transferuri amânate și transferuri întârziate”:

„(1) Statul membru responsabil este informat fără întârziere cu privire la orice amânare cauzată fie de o procedură de atac sau de revizuire cu efect suspensiv, sau de motive materiale, precum starea de sănătate precară a solicitantului de azil, indisponibilitatea unor mijloace de transport sau faptul că solicitantul de azil s-a sustras procedurii de transfer.

(1a) În cazul în care un transfer a fost amânat la cererea statului membru care efectuează transferul, statul membru care efectuează transferul și statul membru responsabil trebuie să reia comunicarea în vederea organizării unui nou transfer cât mai curând posibil, în conformitate cu articolul 8, și cel târziu la două săptămâni de la data la care autoritățile constată încetarea circumstanțelor care au cauzat întârzierea sau amânarea. Într-un astfel de caz, înaintea transferului se trimite un formular-tip actualizat pentru transferul datelor înaintea efectuării transferului, astfel cum este prevăzut în anexa VI.

(2) Un stat membru care, din cauza unuia dintre motivele prevăzute la articolul 29 alineatul (2) din Regulamentul [Dublin III], nu poate efectua transferul în termenul normal de șase luni de la data acceptării cererii de a prelua sau reprimi persoana în cauză sau de la decizia finală privind o cale de atac sau o reexaminare cu efect suspensiv, informează statul membru responsabil înainte de expirarea acestui termen. În caz contrar, răspunderea pentru prelucrarea cererii de protecție internațională și alte obligații prevăzute în temeiul Regulamentului [Dublin III] incumbă statului membru solicitant, în conformitate cu articolul 29 alineatul (2) din regulamentul menționat anterior.

[...]”

18. Anexele VI și IX la regulamentul de punere în aplicare conțin formularele-tip dedicate transferului de date și, respectiv, schimbului de date medicale înaintea efectuării unui transfer în temeiul Regulamentului Dublin III.

4. Directiva 2011/95/UE

19. În conformitate cu articolul 2 litera (h) din Directiva 2011/95/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind standardele referitoare la condițiile pe care trebuie să le îndeplinească resortisanții țărilor terțe sau apatrizii pentru a putea beneficia de protecție internațională, la un statut uniform pentru refugiați sau pentru persoanele eligibile pentru obținerea

de protecție subsidiară și la conținutul protecției acordate⁷, o „cerere de protecție internațională” înseamnă „cererea de protecție prezentată unui stat membru de către un resortisant al unei țări terțe sau de către un apatrid, care poate fi înțeleasă ca urmărind să obțină statutul de refugiat sau statutul conferit prin protecție subsidiară, [...]”.

20. Capitolul VII din Directiva 2011/95, intitulat „Conținutul protecției internaționale”, cuprinde următoarele dispoziții.

21. Articolul 20 alineatul (1)

„Prezentul capitol nu aduce atingere drepturilor prevăzute de Convenția de la Geneva.”

22. Articolul 26 alineatul (1)

„Statele membre autorizează beneficiarii de protecție internațională să exercite o activitate salariată sau independentă, sub rezerva normelor general aplicabile în sectorul de activitate în cauză și în serviciile publice, imediat după acordarea protecției.”

23. Articolul 27 alineatul (1)

„Statele membre acordă acces deplin la sistemul de educație tuturor minorilor cărora li s-a acordat protecție internațională, în aceleași condiții ca cele aplicate propriilor resortisanți.”

24. Articolul 29 alineatul (1), „Protecția socială”

„Statele membre se asigură că beneficiarii de protecție internațională primesc, în statul membru care a acordat protecția, aceeași asistență socială necesară ca cea prevăzută pentru resortisanții respectivului stat membru.”

25. Articolul 30 alineatul (1), „Îngrijirea sănătății”

„Statele membre se asigură că beneficiarii de protecție internațională au acces la îngrijirea sănătății în aceleași condiții de acces ca acelea aplicabile resortisanților statului membru care a acordat protecția.”

26. Articolul 32 alineatul (1), „Accesul la locuință”

„Statele membre se asigură că beneficiarii de protecție internațională au acces la o locuință în condiții similare celor de care beneficiază resortisanții altor țări terțe care au reședința în mod legal pe teritoriul lor.”

III. Litigiul principal și întrebările preliminare

27. Domnul Jawo, celibatar și cu o stare bună de sănătate, este, conform declarațiilor sale, cetățean gambian născut la 23 octombrie 1992. Acesta a părăsit Gambia la 5 octombrie 2012 și a ajuns pe cale maritimă în Italia, unde a depus o cerere de azil la 23 decembrie 2014.

⁷ JO 2011, L 337, p. 9.

28. Din Italia, acesta a plecat apoi în Germania. Pe baza unui rezultat din baza de date Eurodac⁸, conform căruia domnul Jawo depusese o cerere de azil în Italia, oficiul a solicitat Republicii Italiene, la 26 ianuarie 2015, reprimirea reclamantului⁹. Potrivit instanței de trimitere, „[...] nu s-a primit niciun răspuns din partea Italiei la această solicitare”.

29. Prin decizia din 25 februarie 2015, oficiul a respins ca inadmisibilă cererea de azil a domnului Jawo și a dispus îndepărtarea sa către Italia, transfer în scopul punerii în aplicare a unei proceduri de azil la care domnul Jawo se opune.

30. La 4 martie 2015, domnul Jawo a formulat o acțiune la care a atașat, la 12 martie 2015, o cerere de măsuri provizorii care a fost respinsă ca inadmisibilă de Verwaltungsgericht Karlsruhe (Tribunalul Administrativ din Karlsruhe, Germania) prin ordonanța din 30 aprilie 2015, pentru motivul că a fost prezentată tardiv. Ca urmare a unei noi cereri de măsuri provizorii, prin ordonanța din 18 februarie 2016, tribunalul respectiv a admis ulterior efectul suspensiv al acțiunii.

31. La 8 iunie 2015, domnul Jawo trebuia transferat către Italia, însă această operațiune nu a avut loc întrucât el nu se afla în adăpostul colectiv din Heidelberg, unde trebuia să locuiască. La solicitarea corespunzătoare din partea Regierungspräsidium Karlsruhe (prefectura din Karlsruhe, Germania), biroul pentru locuințe în cazuri de urgență din orașul Heidelberg a informat, la data de 16 iunie 2015, Regierungspräsidium Karlsruhe că domnul Jawo nu se mai afla de mult timp în adăpostul colectiv, acest lucru fiind confirmat de administratorul clădirii. În cadrul ședinței desfășurate în fața instanței de trimitere, domnul Jawo a declarat, pentru prima dată de la începerea procedurii judiciare, că s-a deplasat la începutul lunii iunie 2015 la un prieten care locuiește în Freiberg/Neckar pentru a-l vizita.

32. Acesta a adăugat că, după aproximativ una-două săptămâni, a primit un apel de la colegul său de cameră din Heidelberg care i-a comunicat că era căutat de poliție și a decis să se întoarcă în Heidelberg, dar nu a avut bani pentru a plăti drumul de întoarcere și a trebuit întâi să împrumute suma necesară. Tot potrivit aceleiași declarații, după aproximativ două săptămâni, el a revenit în Heidelberg unde a mers la Sozialamt (serviciul de asistență socială) și a întrebat dacă încă mai are camera, primind un răspuns afirmativ. Nimeni nu l-a înștiințat însă că are obligația să raporteze absența de lungă durată.

33. La 16 iunie 2015, oficiul a informat Ministerul de Interne al Italiei că transferul nu era posibil în acel moment deoarece domnul Jawo s-a sustras procedurii, fapt despre care luase la cunoștință în aceeași zi. În formular se mai arăta că transferul urma să aibă loc până cel târziu la 10 august 2016, „conform articolului 29 alineatul (2) din Regulamentul nr. 604/2013”.

34. Un al doilea transfer era prevăzut la data de 3 februarie 2016. Nici acest transfer nu s-a putut efectua deoarece reclamantul a refuzat să urce în avion.

35. Prin hotărârea din 6 iunie 2016, Verwaltungsgericht Karlsruhe (Tribunalul Administrativ din Karlsruhe) a respins acțiunea formulată de domnul Jawo.

8 A se vedea Regulamentul (UE) nr. 603/2013 al Parlamentului European și al Consiliului din 26 iunie 2013 privind instituirea sistemului „Eurodac” pentru compararea amprentelor digitale în scopul aplicării efective a Regulamentului (UE) nr. 604/2013 de stabilire a criteriilor și mecanismelor de determinare a statului membru responsabil de examinarea unei cereri de protecție internațională prezentate într-unul dintre statele membre de către un resortisant al unei țări terțe sau de către un apatrid și privind cererile autorităților de aplicare a legii din statele membre și a Europol de comparare a datelor Eurodac în scopul asigurării respectării aplicării legii și de modificare a Regulamentului (UE) nr. 1077/2011 de instituire a Agenției europene pentru gestionarea operațională a sistemelor informatice la scară largă, în spațiul de libertate, securitate și justiție (JO 2013, L 180, p. 1, denumit în continuare „Regulamentul Eurodac”).

9 A se vedea articolul 18 alineatul (1) litera (b) din Regulamentul Dublin III.

36. În cadrul procedurii de apel, domnul Jawo a arătat că nu s-a sustras procedurii în luna iunie 2015 și că oficiul nu putea prelungi în mod valabil termenul în conformitate cu articolul 29 alineatul (2) din Regulamentul Dublin III. „Se solicit[a de asemenea] anularea dispoziției de îndepărtare deoarece nu [intervenise] încă o hotărâre prin care să se stabilească existența unei interdicții de îndepărtare, necesară începând de la 6 august 2016” și „având în vedere că [începuse] un stagiul de formare profesională cu acordul autorității competente pentru străini”¹⁰. Tot potrivit reclamantului, transferul către Italia ar fi inadmisibil și din cauza faptului că procedura de azil și condițiile de primire a solicitanților din această țară ar prezenta deficiențe sistemice în sensul articolului 3 alineatul (2) al doilea paragraf din Regulamentul Dublin III.

37. În cadrul procedurii de apel, oficiul a aflat că domnului Jawo îi fusese acordat în Italia un permis de ședere național din motive umanitare care era valabil pe o perioadă de un an și care expirase la data de 9 mai 2015.

38. În aceste condiții, instanța de trimitere a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Un solicitant de azil este considerat că se sustrage procedurii în sensul articolului 29 alineatul (2) a doua teză din Regulamentul [Dublin III] numai în cazul în care acesta se sustrage în mod deliberat și conștient controlului autorităților naționale responsabile de transfer, pentru a contracara sau pentru a complica transferul, sau este suficient ca acesta să lipsească o perioadă îndelungată de la locuința care i-a fost alocată și ca autoritățile să nu fie informate cu privire la locul în care acesta se află și ca, din această cauză, să nu se poată efectua transferul preconizat?

Persoana în cauză se poate prevala de aplicarea corectă a dispoziției citate și poate contesta, în cadrul unei proceduri declanșate împotriva unei decizii de transfer, faptul că termenul de transfer de șase luni a expirat pentru că nu s-a sustras procedurii?

2) Pentru prelungirea termenului în conformitate cu articolul 29 alineatul (1) primul paragraf din Regulamentul [Dublin III], este suficient ca statul membru care efectuează transferul să informeze statul membru competent, înainte de expirarea termenului, asupra faptului că persoana în cauză se sustrage procedurii, stabilind în același timp un termen concret care nu poate depăși optsprezece luni până la care se va efectua transferul, sau prelungirea este posibilă numai prin stabilirea de comun acord de către statele membre implicate a unui termen prelungit?

3) Transferul solicitantului de azil către statul membru responsabil este ilicit dacă solicitantul respectiv, în cazul acordării unui statut de protecție internațională, ar fi expus în acel stat, ținând seama de condițiile de viață previzibile, unui risc grav de a fi supus relelor tratamente în sensul articolului 4 din [cartă]?

Această chestiune se înscrie în domeniul de aplicare al dreptului Uniunii?

Conform căror criterii din dreptul Uniunii trebuie evaluate condițiile de viață ale unei persoane a căreia i-a fost recunoscut dreptul de a beneficia de protecție internațională?”

IV. Procedura în fața Curții

39. Instanța de trimitere a solicitat ca prezenta trimitere preliminară să fie judecată potrivit procedurii preliminare de urgență prevăzute la articolul 107 din Regulamentul de procedură al Curții, având în vedere domeniul de aplicare considerabil al celei de a treia întrebări preliminare. Potrivit instanței de trimitere, această întrebare este relevantă pentru toate procedurile de transfer către Italia și

¹⁰ A se vedea punctul 9 din cererea de decizie preliminară.

condiționează deci soluția într-un număr incalculabil de proceduri. Instanța de trimitere a afirmat de asemenea că o chestiune care a fost prea mult timp nesigură risca să împiedice funcționarea sistemului instituit prin Regulamentul Dublin III și, în consecință, să fragilizeze sistemul european comun de azil.

40. La 24 aprilie 2017, Camera a cincea a decis că nu era necesar să admită cererea instanței de trimitere de a judeca respectiva cauză potrivit procedurii preliminare de urgență prevăzute la articolul 107 din Regulamentul de procedură al Curții.

41. Domnul Jawo, guvernele german, italian, maghiar, neerlandez, al Regatului Unit și al Confederației Elvețiene, precum și Comisia Europeană au depus observații scrise.

42. În cadrul ședinței comune care a avut loc la 8 mai 2018 în cauza C-163/17 și în cauzele conexe C-297/17, C-318/17, C-319/17 și C-438/17, reclamantul din litigiul principal în aceste cauze, oficiul, guvernele german, belgian, italian, neerlandez și al Regatului Unit, precum și Comisia au prezentat observații orale.

V. Analiză

A. Cu privire la prima întrebare preliminară

1. Posibilitatea pentru solicitantul de protecție internațională de a invoca expirarea termenului de șase luni, astfel cum a fost definit la articolul 29 alineatele (1) și (2) din Regulamentul Dublin III și faptul că acesta nu s-a sustras procedurii pentru a se opune transferului

a) Termenul de șase luni

43. Prin intermediul celei de a doua părți a primei întrebări preliminare, care trebuie examinată în primul rând, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 29 alineatul (2) a doua teză din Regulamentul Dublin III trebuie interpretat în sensul că un solicitant de protecție internațională poate invoca, în cadrul unei acțiuni formulate împotriva unei decizii de transfer luate în privința sa, expirarea termenului de șase luni, astfel cum a fost definit la articolul 29 alineatele (1) și (2) din regulamentul menționat, „pentru că nu s-a sustras procedurii”.

44. În temeiul articolului 29 alineatul (1) din Regulamentul Dublin III, transferul unui solicitant de protecție internațională către statul membru responsabil se face cât de repede posibil și în cel mult șase luni de la acceptarea cererii de a prelua sau de a reprimi persoana în cauză sau de la hotărârea definitivă privind apelul sau revizuirea, atunci când efectul suspensiv există. La punctul 41 din Hotărârea din 25 octombrie 2017, Shiri (C-201/16, EU:C:2017:805), Curtea a declarat că „termenele enunțate la articolul 29 din Regulamentul Dublin III au ca obiect nu numai reglementarea adoptării, ci și a executării deciziei de transfer”. Potrivit articolului 29 alineatul (2) prima teză din regulamentul menționat, atunci când transferul nu se efectuează în termenul de șase luni, responsabilitatea revine statului membru solicitant. Cu toate acestea, potrivit alineatului (2) a doua teză al aceluiași articol, termenul de șase luni poate fi prelungit până la maximum optsprezece luni în cazul în care persoana în cauză se sustrage procedurii.

45. Articolul 27 alineatul (1) din Regulamentul Dublin III prevede că solicitantul de protecție internațională are dreptul la o cale eficientă de atac, sub forma unui apel sau a unei revizuirii în fapt și în drept, împotriva unei decizii de transfer în fața unei instanțe naționale. La punctul 48 din Hotărârea din 26 iulie 2017, Mengesteab (C-670/16, EU:C:2017:587), Curtea a statuat că „această dispoziție trebuie să fie interpretată în sensul că îi asigură solicitantului de protecție internațională o protecție

jurisdicțională efectivă, garantându-i printre altele posibilitatea de a introduce o cale de atac împotriva unei decizii de transfer adoptate în privința sa, care poate avea ca obiect examinarea aplicării [Regulamentului Dublin III], inclusiv respectarea garanțiilor procedurale prevăzute de regulamentul menționat”.

46. La punctele 39 și 40 din Hotărârea din 25 octombrie 2017, Shiri (C-201/16, EU:C:2017:805), Curtea a statuat că procedurile de preluare și de reprimire instituite de Regulamentul Dublin III ar trebui în special să se desfășoare cu respectarea unei serii de termene imperative, printre care figurează termenul de șase luni menționat la articolul 29 alineatele (1) și (2) din acest regulament. Deși dispozițiile respective urmăresc să reglementeze aceste proceduri, ele contribuie de asemenea, în aceeași măsură precum criteriile stabilite în capitolul III din același regulament, la determinarea statului membru responsabil. Astfel, expirarea acestui termen fără ca transferul solicitantului din statul membru solicitant spre statul membru responsabil să fi fost efectuat implică transferul de drept al responsabilității celui de al doilea stat membru către primul. În aceste condiții, pentru a asigura că decizia de transfer contestată a fost adoptată în urma unei aplicări corecte a procedurilor menționate, instanța sesizată cu o cale de atac împotriva unei decizii de transfer trebuie să poată examina susținerile unui solicitant de protecție internațională potrivit cărora această decizie ar fi fost adoptată cu încălcarea dispozițiilor care figurează la articolul 29 alineatul (2) din Regulamentul Dublin III, în sensul că statul membru solicitant ar fi devenit deja responsabil în momentul adoptării deciziei respective din cauza expirării prealabile a termenului de șase luni, astfel cum este definit la articolul 29 alineatele (1) și (2) din acest regulament.

47. În plus, la punctul 46 din Hotărârea din 25 octombrie 2017, Shiri (C-201/16, EU:C:2017:805), Curtea a declarat că „articolul 27 alineatul (1) din Regulamentul Dublin III, citit din perspectiva considerentului (19) al acestui regulament¹¹, precum și articolul 47 din [cartă] trebuie să fie interpretate în sensul că un solicitant de protecție internațională trebuie să poată dispune de o cale de atac efectivă și rapidă care să îi permită să invoce expirarea termenului de șase luni astfel cum este definit la articolul 29 alineatele (1) și (2) din regulamentul menționat intervenită ulterior adoptării deciziei de transfer”.

48. În conformitate cu articolul 29 alineatul (2) din Regulamentul Dublin III, constatarea că persoana în cauză s-a sustras procedurii poate prelungi termenul de șase luni până la maximum optsprezece luni. Date fiind consecințele unei asemenea constatări asupra situației persoanelor în cauză – termenul fiind astfel triplat – este imperativ ca, în temeiul articolului 27 alineatul (1) din Regulamentul Dublin III și al articolului 47 din cartă, persoana în cauză să dispună de o cale de atac efectivă și rapidă care să îi permită să se prevaleze de expirarea termenului de șase luni, invocând, dacă este cazul, faptul că nu s-a sustras procedurii și că, în consecință, acest termen nu putea fi prelungit.

49. Din considerațiile care precedă rezultă că articolul 27 alineatul (1) din Regulamentul Dublin III, precum și articolul 47 din cartă trebuie interpretate în sensul că un solicitant de protecție internațională trebuie să poată dispune de o cale de atac efectivă și rapidă care să îi permită să se prevaleze de expirarea termenului de șase luni, astfel cum a fost definit la articolul 29 alineatele (1) și (2) din regulamentul menționat, care ar fi intervenit ulterior adoptării deciziei de transfer, invocând, dacă este cazul, faptul că nu s-a sustras procedurii și că, în consecință, acest termen nu putea fi prelungit.

¹¹ Domeniul de aplicare al acțiunii de care dispune solicitantul de protecție internațională împotriva unei decizii de transfer adoptate în privința sa este clarificat în considerentul (19) al Regulamentului Dublin III, care enunță că, pentru a se asigura respectarea dreptului internațional, dreptul la o cale de atac efectivă instituit prin acest regulament împotriva deciziilor de transfer trebuie să privească, pe de o parte, examinarea aplicării acestui regulament și, pe de altă parte, examinarea situației în fapt și în drept din statul membru către care este transferat solicitantul.

b) Noțiunea „sustragere de la procedură” în sensul articolului 29 alineatul (2) a doua teză din Regulamentul Dublin III

50. Prin intermediul primei părți a primei întrebări preliminare formulate, instanța de trimitere ridică problema noțiunii „sustragere de la procedură” în sensul articolului 29 alineatul (2) a doua teză din Regulamentul Dublin III și a condițiilor în care se consideră că un solicitant de protecție internațională s-a sustras procedurii, caz în care termenul de transfer de șase luni poate fi prelungit până la maximum optsprezece luni. Mai precis, aceasta urmărește să afle dacă noțiunea „sustragere de la procedură” în sensul articolului 29 alineatul (2) a doua teză din Regulamentul Dublin III impune dovada că solicitantul de protecție internațională s-a „sustra[s] în mod deliberat și conștient controlului autorităților naționale responsabile de transfer, pentru a contracara sau pentru a complica transferul” sau dacă „este suficient ca acesta să lipsească o perioadă îndelungată de la locuința care i-a fost alocată și ca autoritățile să nu fie informate cu privire la locul în care acesta se află și ca, din această cauză, să nu se poată efectua transferul preconizat”¹².

51. Regulamentul Dublin III nu conține nicio definiție a noțiunii „sustragere de la procedură” în sensul articolului 29 alineatul (2) a doua teză¹³ din același regulament.

52. În plus, chiar dacă evocă intenția „de a scăpa de ceva”, termenii „fuite” (în versiunea în limba franceză), „flucht”¹⁴ (în versiunea în limba germană), „absconds” (în versiunea în limba engleză) și „fuga” (în versiunile în limba spaniolă, italiană și portugheză) utilizați de articolul 29 alineatul (2) a doua teză din Regulamentul Dublin III nu fac trimitere la cerința unei dovezi cu privire la intențiile solicitantului de protecție internațională, în special de a se sustrage în mod deliberat și conștient de la efectuarea transferului.

53. Pe de altă parte, nici modul de redactare a articolului 29 alineatul (2) a doua teză din Regulamentul Dublin III nu permite să se concluzioneze că este suficient să se dovedească „sustragerea de la procedură” a solicitantului de protecție internațională prin una sau mai multe circumstanțe obiective, în special lipsa lui inexplicabilă și prelungită de la adresa obișnuită.

54. Având în vedere această lipsă de precizie din textul Regulamentului Dublin III, noțiunea „sustragere de la procedură” în sensul articolului 29 alineatul (2) a doua teză din Regulamentul Dublin III¹⁵ trebuie interpretată ținând seama nu numai de termenii acestei dispoziții, ci și de contextul și de obiectivele urmărite de reglementarea din care face parte¹⁶.

12 Instanța de trimitere „consideră că dispoziția articolului 29 alineatul (2) a doua teză din Regulamentul [Dublin III] nu are scopul de a sancționa un comportament necorespunzător al străinului. [Ea] înțelege că sensul și scopul acestei dispoziții constau în asigurarea funcționării eficiente a sistemului Dublin. Această funcționare poate fi afectată în mod semnificativ, în cazul în care transferurile nu se pot face în timp util din motive care nu intră în sfera de răspundere a statului membru care efectuează transferul. În plus, din punct de vedere practic, ar exista în mod frecvent dificultăți de investigare a faptelor și de furnizare a probelor în cazul în care ar trebui să se demonstreze că persoanele în cauză s-au îndepărtat de la locuință ori s-au ascuns tocmai pentru a împiedica sau a îngreuna efectuarea transferului”.

13 Dimpotrivă, articolul 2 litera (n) din Regulamentul Dublin III se referă la „riscul sustragerii de la procedură”, înțeles, „într-un caz individual, [ca] existența unor motive bazate pe criterii obiective definite de lege, de a considera că un solicitant sau un resortisant al unei țări terțe sau un apatrid care este implicat într-o procedură de transfer se poate sustrage procedurii”. Această noțiune ne pare să vizeze împrejurările în care un solicitant de protecție internațională poate fi ținut în detenție în scopul transferului (articolul 28 din regulamentul menționat). În consecință, articolul 2 litera (n) din Regulamentul Dublin III nu are în vedere împrejurările în care trebuie să se considere că un solicitant de protecție internațională s-a sustras procedurii în sensul articolului 29 alineatul (2) a doua teză din Regulamentul Dublin III.

14 „wenn die betreffende Person flüchtig ist”.

15 Subliniem în această privință că nici articolele 8 și 9 din Regulamentul nr. 1560/2003 nu conțin detalii.

16 A se vedea Hotărârea din 23 noiembrie 2006, Lidl Italia (C-315/05, EU:C:2006:736, punctul 42). Trebuie să se sublinieze că articolul 29 alineatul (2) a doua teză din Regulamentul Dublin III nu face nicio trimitere la dreptul național. A se vedea de asemenea Hotărârea din 30 aprilie 2014, Kásler și Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, punctul 37): „Potrivit unei jurisprudențe constante, din cerințele aplicării uniforme a dreptului Uniunii, precum și din principiul egalității rezultă că termenii unei dispoziții de drept al Uniunii care nu face nicio trimitere expresă la dreptul statelor membre pentru a stabili sensul și domeniul de aplicare ale acesteia trebuie, în mod normal, să primească în întreaga Uniune Europeană o interpretare autonomă și uniformă, care trebuie stabilită ținând seama de contextul prevederii și de obiectivul urmărit de reglementarea în cauză.”

55. În plus, dat fiind că persoana în cauză este un solicitant de protecție internațională, Directiva 2013/32/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2013 privind procedurile comune de acordare și retragere a protecției internaționale¹⁷ și Directiva 2013/33/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2013 de stabilire a standardelor pentru primirea solicitanților de protecție internațională fac parte din contextul relevant¹⁸.

1) Cu privire la obiectivele prevăzute la articolul 29 din Regulamentul Dublin III

56. Reiese în special din considerentele (4) și (5) ale Regulamentului Dublin III că acesta urmărește să instituie o metodă clară și operațională bazată pe criterii obiective și echitabile pentru determinarea statului membru responsabil de examinarea unei cereri de protecție internațională. Această metodă ar trebui, în principiu, să facă posibilă determinarea rapidă a statului membru responsabil, astfel încât să se garanteze accesul efectiv la procedurile pentru acordarea protecției internaționale, menținând în același timp obiectivul prelucrării rapide a cererilor de protecție internațională.

57. În conformitate cu articolul 29 alineatul (1) primul paragraf din Regulamentul Dublin III, transferul persoanei în cauză se efectuează cât de repede posibil și în cel mult șase luni. Curtea a statuat, la punctul 40 din Hotărârea din 29 ianuarie 2009, Petrosian (C-19/08, EU:C:2009:41), că, având în vedere complexitatea de ordin practic și dificultățile de natură organizatorică asociate cu punerea în aplicare a unui asemenea transfer, acest termen urmărește să permită celor două state membre avute în vedere să se concerteze în vederea realizării acestui transfer și în special să dea statului membru solicitant posibilitatea de a defini modalitățile de realizare a transferului, care se efectuează în conformitate cu legislația națională a acestui din urmă stat¹⁹.

58. Articolul 29 alineatul (2) din Regulamentul Dublin III prevede că, atunci când transferul nu se efectuează în termenul de șase luni, statul membru responsabil este exonerat de obligația de a prelua sau de a reprimi persoana în cauză și responsabilitatea se transferă statului membru solicitant.

59. Considerăm că, având în vedere obiectivul prelucrării rapide a cererilor de protecție internațională, posibilitatea prelungirii termenului de șase luni până la optsprezece luni se aplică doar în cazul în care există dovezi convingătoare că persoana în cauză s-a sustras procedurii. Astfel, ca și domnul Jawo, considerăm că articolul 29 alineatul (2) a doua teză din Regulamentul Dublin III are caracter derogatoriu care implică consecințe majore pentru persoana în cauză și pentru determinarea statului membru responsabil²⁰. Rezultă că această dispoziție trebuie interpretată în sens restrictiv.

60. Cu toate acestea, în pofida caracterului derogatoriu al articolului 29 alineatul (2) a doua teză din Regulamentul Dublin III, obligația de a dovedi că solicitantul de protecție internațională s-a sustras în mod deliberat și conștient controlului autorităților naționale responsabile de transfer, pentru a contracara sau pentru a complica transferul, ar fi, în opinia noastră, excesivă și ar putea perturba în mod considerabil sistemul deja complex și dificil al transferurilor instituit prin Regulamentul Dublin III²¹.

17 JO 2013, L 180, p. 60.

18 JO 2013, L 180, p. 96.

19 Cu privire la modalitățile de transfer, a se vedea articolele 8 și 9 din regulamentul de punere în aplicare.

20 Astfel, în cazul în care termenul de șase luni este depășit, statul membru solicitant este, în principiu, responsabil pentru prelucrarea cererii de protecție internațională.

21 Cu atât mai mult cu cât solicitantul de protecție internațională, care trebuie să fie disponibil și informat cu privire la desfășurarea procedurii, poate semnala cu ușurință lipsa sa de la reședința obișnuită, mai ales dacă aceasta se prelungeste.

61. Considerăm, în conformitate cu observațiile Comisiei, că, în cazul în care criteriul privind „sustragerea de la procedură” ar impune dovada unei intenții subiective determinate din partea solicitantului de protecție internațională, „adeseori [...] o asemenea intenție ar putea fi stabilită numai cu mare dificultate, în cursul unor audieri laborioase, a căror durată ar depăși cu mult uneori termenul de șase luni prevăzut la articolul 29 alineatul (2)” din Regulamentul Dublin III. Cu alte cuvinte, în loc să fie derogatorie sau de strictă interpretare, cea de a doua teză a alineatului (2) al articolului 29 din Regulamentul Dublin III ar fi practic imposibil de aplicat²².

2) *Cu privire la context: incidența Directivelor 2013/32 și 2013/33*

62. În opinia noastră, problema dacă un solicitant de protecție internațională s-a sustras procedurii trebuie soluționată pe baza unor dovezi concrete și obiective ale acestei „sustrageri de la procedură”, ținând seama de toate circumstanțele relevante, precum și de contextul din cauza principală, indiferent de orice dovadă a unor intenții oarecare ale persoanei interesate care s-a sustras procedurii. Întrucât procedura instituită prin Regulamentul Dublin III nu este de natură penală, nivelul probatoriu ar trebui să fie cel aplicabil în materie civilă (evaluarea comparativă a probabilităților – „on the balance of probabilities”). Sarcina probei revine în mod obligatoriu autorităților naționale competente care invocă sustragerea de la procedură a persoanei în cauză, întrucât acestea sunt cele care urmăresc să beneficieze de derogarea prevăzută la articolul 29 alineatul (2) din Regulamentul Dublin III.

63. În ceea ce privește contextul special în cauză, în cazul în care solicitanții de protecție internațională, în conformitate cu articolul 7 alineatul (1) din Directiva 2013/33, pot „circula liber pe teritoriul statului membru gazdă sau în interiorul unei zone care le-a fost stabilită de acest stat membru”, respectivul drept *nu este absolut* și poate fi supus unor condiții și obligații.

64. Astfel, statele membre pot stabili, pe de o parte, „locul reședinței solicitantului, din motive de interes public sau de ordine publică sau, după caz, *în vederea examinării rapide și a monitorizării eficiente a cererii de protecție internațională a acestuia*”²³ și, pe de altă parte, „că, pentru a beneficia de condițiile materiale ale primirii, solicitanții trebuie să își aibă efectiv reședința într-un loc determinat, stabilit de [acestea]”²⁴. În plus, „[s]tatele membre cer solicitanților de azil să le comunice autorităților competente adresa lor și să le notifice orice schimbare de adresă în cel mai scurt timp”²⁵.

22 Potrivit guvernului german, „ar exista în mod frecvent dificultăți considerabile în materie de investigare a faptelor și de furnizare a probelor în cazul în care ar trebui să se demonstreze că persoanele în cauză s-au îndepărtat de la locuință ori s-au ascuns tocmai pentru a împiedica sau a îngreuna efectuarea transferului. O asemenea interpretare ar putea încuraja solicitanții de azil să inventeze istorii pentru a se proteja. Solicitanții de azil «se sustrag procedurii» în sensul articolului 29 alineatul (2) a doua teză din Regulamentul Dublin III atunci când, din motive care le sunt imputabile, aceștia nu pot fi găsiți de autoritățile din statul membru care efectuează transferul. Această situație se regăsește în special atunci când solicitanții de azil lipsesc o perioadă relativ lungă de la locuința care le-a fost atribuită, iar autoritatea nu mai este informată cu privire la locul în care se află și, din aceasta cauză, nu se mai poate efectua transferul preconizat” (punctele 67 și 68 din observațiile sale). Guvernul maghiar consideră că, „[p]e lângă faptul că intențiile solicitantului constituie un element subiectiv lipsit de relevanță în raport cu obiectivul urmărit de Regulamentul [Dublin III], faptul că transferul ar depinde de o asemenea circumstanță ar afecta funcționarea eficientă a regulamentului” (punctul 10 din observațiile sale). Guvernul neerlandez susține că „o interpretare adecvată a noțiunii a se «sustrage procedurii», în sensul articolului 29 alineatul (2) a doua teză din Regulamentul [Dublin III] este aceea care presupune în esență lipsa de [...] disponibilitate. Această interpretare nu implică faptul că, pentru a putea constata că solicitantul de azil s-a «sustras procedurii», lipsa disponibilității sale are caracter intenționat. Motivul exact al lipsei disponibilității solicitantului de azil nu prezintă interes în raport cu sistemul și ținând seama de obiectivul de a asigura că transferul către statul membru responsabil poate avea loc cât mai repede posibil” (punctele 15 și 16 din observațiile sale). Conform Confederației Elvețiene, „solicitantul de azil are obligația de a rămâne la dispoziția autorităților și de a le semnală eventualele absențe. Această situație trebuie să se regăsească *a fortiori* atunci când transferul către statul [membru] responsabil este iminent, iar persoana în cauză știe acest lucru. Prin urmare, «sustragerea de la procedură» trebuie înțeleasă ca implicând situații care fac transferul imposibil ca urmare a lipsei persoanei în cauză și care sunt imputabile acesteia” (punctul 11 din observațiile sale). Sublinierea noastră.

23 Articolul 7 alineatul (2) din Directiva 2013/33. Sublinierea noastră.

24 Articolul 7 alineatul (3) din Directiva 2013/33. Articolul 7 alineatul (4) din directiva menționată prevede că „[s]tatele membre prevăd posibilitatea de a acorda solicitanților de azil o autorizație temporară de a părăsi locul de reședință prevăzut la alineatele (2) și (3) și/sau zona care le-a fost atribuită, prevăzută la alineatul (1). Deciziile se iau de la caz la caz, obiectiv și imparțial și sunt motivate în cazul în care sunt negative”.

25 Articolul 7 alineatul (5) din Directiva 2013/33.

În opinia noastră, aceste limitări și obligații sunt necesare pentru a garanta în special ca solicitantul de protecție internațională să poată fi localizat rapid pentru a facilita examinarea cererii sale, precum și, dacă este cazul, transferul său către alt stat membru în conformitate cu articolul 29 din Regulamentul Dublin III.

65. Potrivit Comisiei, articolul 7 alineatele (2)-(4) din Directiva 2013/33 a fost transpus de Republica Federală Germania prin articolele 56-58 din Asylgesetz (Legea privind dreptul de azil). Comisia a arătat că, în temeiul acestor dispoziții, domnul Jawo „nu trebuia să părăsească – nici chiar temporar – fără o aprobare administrativă districtul care ține de serviciul pentru străini din orașul Heidelberg, ceea ce el a făcut însă la începutul lunii iunie 2015”.

66. Cu toate acestea, trebuie să se arate că, în conformitate cu articolul 5 din Directiva 2013/33, statele membre *trebuie să informeze* solicitanții de protecție internațională, în scris și într-o limbă pe care o înțeleg sau se presupune în mod rezonabil că o înțeleg, despre obligațiile pe care trebuie să le respecte cu privire la condițiile de primire²⁶. Rezultă că, deși aceste norme nu au fost respectate, nerespectarea restricțiilor privind libera circulație nu poate fi invocată împotriva solicitanților de protecție internațională.

67. În plus, articolul 13 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2013/32 prevede posibilitatea ca statele membre să impună solicitantului de protecție internațională o obligație „să informeze autoritățile competente despre prezența sa sau să se prezinte în fața acestora în persoană, fie imediat, fie la o dată precizată”²⁷. Considerăm că această obligație poate fi relevantă într-o situație precum cea în discuție în cauza principală, chiar dacă cererea de azil depusă de domnul Jawo a fost respinsă de oficiu ca inadmisibilă și s-a dispus îndepărtarea sa către Italia. Astfel, autoritatea națională competentă trebuie să aibă posibilitatea de a contacta un solicitant de protecție internațională, pentru a efectua transferul său astfel încât cererea sa de protecție internațională să fie examinată de autoritățile din statul membru responsabil în conformitate cu Regulamentul Dublin III.

68. Din considerațiile care precedă rezultă că, cu condiția ca un solicitant de protecție internațională să fi fost informat²⁸ cu privire la limitările aduse dreptului său la liberă circulație și la obligațiile sale de a se prezenta în fața autorităților naționale competente, în conformitate cu dispozițiile naționale de transpunere a articolului 5 din Directiva 2013/33 și a articolului 13 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2013/32, faptul că acesta nu a mai locuit pe o perioadă relativ lungă în locuința care i-a fost atribuită, astfel încât aceste autorități nu au fost informate cu privire la locul în care se afla și, din această cauză, nu s-a putut efectua transferul preconizat, este suficient, în opinia noastră, pentru a prelungi termenul de transfer la optsprezece luni, în conformitate cu articolul 29 alineatul (2) din Regulamentul Dublin III.

²⁶ De la caz la caz, informațiile respective pot fi furnizate și oral. În această privință, condițiile de primire includ dreptul de a circula liber.

²⁷ Guvernul Regatului Unit a observat că, în „Regatul Unit, solicitanții de azil care nu se află în detenție fac obiectul anumitor obligații, inclusiv aceea de a se prezenta cu regularitate la Ministerul de Interne. Majoritatea solicitanților de azil sunt obligați să se prezinte în fiecare săptămână. Cei care fac obiectul procedurilor de transfer în temeiul Regulamentului Dublin III trebuie să se prezinte o dată la două săptămâni, cu excepția cazului în care persoana în cauză este implicată într-un litigiu privind contestarea îndepărtării sale, caz în care aceasta trebuie să raporteze o dată pe lună. Această procedură urmărește să asigure că solicitantul de azil rămâne în contact cu autoritățile competente și că acestea sunt informate cu privire la prezența sa și cu privire la locul în care se află. În sfârșit, ea asigură aplicarea corespunzătoare a regulamentului, deoarece permite efectuarea transferurilor. În plus, Regatul Unit aplică o politică potrivit căreia se consideră că solicitantul de azil care omite de trei ori să se prezinte în fața autorităților s-a sustras procedurii. Regatul Unit consideră că o asemenea abordare oferă nivelul necesar de certitudine autorităților naționale și solicitantului de azil și o anumită flexibilitate în cazul în care solicitantul de azil omite să se prezinte din motive legitime (de exemplu din cauza unei boli)” (punctele 51 și 52 din observațiile sale).

²⁸ În cadrul ședinței, oficiul nu a putut răspunde la întrebarea dacă această informare a avut loc. Va fi de competența instanței de trimitere să verifice acest aspect.

B. Cu privire la a doua întrebare preliminară

69. Prin intermediul celei de a doua întrebări preliminare, instanța de trimitere ridică problema dacă articolul 29 alineatul (2) a doua teză din Regulamentul Dublin III trebuie să fie interpretat în sensul că faptul că, înainte de expirarea termenului de șase luni, statul membru solicitant informează statul membru responsabil că persoana în cauză s-a sustras procedurii și indică în același timp un termen concret, care nu poate depăși optsprezece luni, înainte de expirarea căruia se va efectua transferul este suficient pentru a declanșa prelungirea termenului de transfer sau dacă termenul de șase luni poate fi prelungit numai în cazul în care statele membre în cauză au stabilit de comun acord cu privire la aceasta.

70. Trebuie să se observe că articolul 29 alineatul (2) a doua teză din Regulamentul Dublin III nu prevede consultări între statul membru solicitant și statul membru responsabil²⁹ cu privire la prelungirea termenului pe care îl permite.

71. Pe de altă parte, competența de a stabili condiții uniforme pentru consultare și pentru schimbul de informații între statele membre, în special în cazul unor transferuri amânate sau întârziate, a fost delegată Comisiei prin articolul 29 alineatul (4) din Regulamentul Dublin III. Aceste condiții uniforme sunt stabilite în special prin articolul 9 din regulamentul de punere în aplicare.

72. În opinia noastră, rezultă din coroborarea articolului 29 alineatul (2) din Regulamentul Dublin III cu articolul 9 din Regulamentul nr. 1560/2003 că, în cazul în care se stabilește că persoana în cauză s-a sustras procedurii, termenul de șase luni prevăzut la articolul 29 din regulamentul menționat *poate fi*³⁰ prelungit în mod unilateral de statul membru solicitant până la maximum optsprezece luni, cu condiția *de a informa* fără întârziere celălalt stat membru cu privire la amânarea transferului, în conformitate cu normele de aplicare prevăzute la articolul 9 din regulamentul de punere în aplicare. Potrivit articolului 9 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1560/2003, acest lucru trebuie făcut *înainte* de expirarea termenului de șase luni prevăzut la articolul 29 alineatele (1) și (2) din Regulamentul Dublin III.

73. Având în vedere considerațiile care precedă, apreciem că articolul 29 alineatul (2) a doua teză din Regulamentul Dublin III și articolul 9 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1560/2003 trebuie interpretate în sensul că faptul că statul membru solicitant, înainte de expirarea termenului de șase luni, informează statul membru responsabil de faptul că persoana în cauză s-a sustras procedurii și indică în același timp un termen concret, care nu poate depăși optsprezece luni, înainte de expirarea căruia se va efectua transferul, este suficient pentru a declanșa prelungirea termenului de transfer.

C. Cu privire la a treia întrebare preliminară

74. Prin intermediul celei de a treia întrebări preliminare, instanța de trimitere solicită Curții, în primul rând, să se pronunțe cu privire la problema dacă transferul unui solicitant de protecție internațională în statul membru responsabil este ilicit atunci când solicitantul respectiv, în cazul acordării protecției internaționale în acel stat membru, ar fi expus, ținând seama de condițiile de viață previzibile, unui risc grav de a fi supus unui tratament inuman sau degradant, în sensul articolului 4 din cartă. În al doilea rând, instanța de trimitere ridică problema dacă o astfel de situație intră în domeniul de aplicare al dreptului Uniunii. În al treilea rând, aceasta ridică problema criteriilor în funcție de care ar trebui să se aprecieze condițiile de viață ale unei persoane care beneficiază de protecție internațională.

75. Vom examina în mod succesiv a doua, prima și a treia parte a acestei întrebări preliminare.

²⁹ A se vedea, *a contrario*, articolul 29 alineatul (1) din Regulamentul Dublin III, care prevede în mod expres consultări între statele membre în cauză.

³⁰ Prolungirea termenului de șase luni nu este automată.

1. *Observații introductive*

76. Conform unei jurisprudențe constante a Curții, normele dreptului derivat al Uniunii, inclusiv dispozițiile Regulamentului Dublin III, trebuie să fie interpretate și aplicate cu respectarea drepturilor fundamentale garantate de cartă. În această privință, interzicerea pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante, prevăzută la articolul 4 din cartă, este de o importanță fundamentală, întrucât are un caracter absolut, în măsura în care este strâns legată de respectarea demnității umane prevăzute la articolul 1 din aceasta³¹.

77. Sistemul european comun de azil a fost conceput într-un context care permite să se presupună că toate statele participante, indiferent dacă sunt state membre sau state terțe, respectă drepturile fundamentale, inclusiv drepturile care își au temeiul în Convenția de la Geneva, precum și în CEDO, și că statele membre își pot acorda încredere reciprocă în această privință. În temeiul acestui principiu al încrederii reciproce, legiuitorul Uniunii a adoptat, printre altele, Regulamentul Dublin III. În aceste condiții, Curtea a statuat că trebuia să se prezume că tratamentul aplicat solicitanților de azil în fiecare stat membru este conform cerințelor impuse de cartă, de Convenția de la Geneva, precum și de CEDO³².

78. Sub rezerva acestei prezumții de conformitate, Curtea a declarat de asemenea că nu poate fi exclus ca, în practică, sistemul european comun de azil să întâmpine dificultăți majore de funcționare într-un anumit stat membru, astfel încât să existe un risc serios ca, în cazul transferului către acest stat membru, solicitanții de azil să fie tratați într-un mod incompatibil cu drepturile lor fundamentale³³.

79. La punctul 99 din Hotărârea din 21 decembrie 2011, N. S. și alții (C-411/10 și C-493/10, EU:C:2011:865), Curtea a precizat în mod clar „că o aplicare a Regulamentului [Dublin III] în temeiul unei prezumții irefragabile potrivit căreia drepturile fundamentale ale solicitantului de azil vor fi respectate în statul membru în mod normal competent de examinarea cererii sale este incompatibilă cu obligația statelor membre de a interpreta și de a aplica Regulamentul [Dublin III] într-un mod conform cu drepturile fundamentale”.

80. În consecință, este vorba despre o prezumție de conformitate refragabilă.

81. Curtea a observat de asemenea, în Hotărârea din 21 decembrie 2011, N. S. și alții (C-411/10 și C-493/10, EU:C:2011:865, punctele 86-94 și 106), că transferul solicitanților de azil în cadrul sistemului Dublin poate fi incompatibil, în anumite împrejurări, cu interdicția prevăzută la articolul 4 din cartă. Ea a statuat astfel că un solicitant de azil este expus unui risc real de a fi supus unor tratamente inumane sau degradante, în sensul acestui articol, în caz de transfer către un stat membru în care ar putea apărea temeri serioase că există *deficiențe sistemice ale procedurii de azil și ale condițiilor de primire a solicitanților*. În consecință, în conformitate cu interdicția prevăzută în articolul menționat, statelor membre le revine obligația de a nu efectua transferuri în cadrul sistemului Dublin către un stat membru atunci când nu pot ignora existența unor asemenea deficiențe în statul membru respectiv³⁴.

31 A se vedea Hotărârea din 16 februarie 2017, C. K. și alții (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, punctul 59 și jurisprudența citată). De altfel, drepturile acordate solicitanților de azil au fost consolidate prin Regulamentul Dublin III. A se vedea în acest sens Hotărârea din 7 iunie 2016, Ghezelbash (C-63/15, EU:C:2016:409, punctul 34). Potrivit Curții, interzicerea tratamentelor inumane sau degradante, prevăzută la articolul 4 din cartă, corespunde celei enunțate la articolul 3 din CEDO și, în această măsură, înțelesul său și întinderea sa sunt, conform articolului 52 alineatul (3) din cartă, aceleași cu cele pe care i le conferă această convenție [Hotărârea din 16 februarie 2017, C. K. și alții (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, punctul 67)]. În plus, reiese din articolul 15 paragraful 2 din CEDO că nu este posibilă nicio derogare de la articolul 3 din CEDO și Curtea a confirmat că jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Curtea Europeană a Drepturilor Omului”) referitoare la articolul 3 din CEDO trebuia să fie luată în considerare în scopul interpretării articolului 4 din cartă [Hotărârea din 16 februarie 2017, C. K. și alții (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, punctul 68)].

32 A se vedea în acest sens Hotărârea din 21 decembrie 2011, N. S. și alții (C-411/10 și C-493/10, EU:C:2011:865, punctele 78-80).

33 A se vedea Hotărârea din 21 decembrie 2011, N. S. și alții (C-411/10 și C-493/10, EU:C:2011:865, punctul 81).

34 A se vedea Hotărârea din 16 februarie 2017, C. K. și alții (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, punctul 60 și jurisprudența citată).

82. Hotărârea din 21 decembrie 2011, N. S. și alții (C-411/10 și C-493/10, EU:C:2011:865), a fost pronunțată într-o situație analogă celei avute în vedere de Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 21 ianuarie 2011, M. S. S. împotriva Belgiei și a Greciei³⁵, referitoare la articolul 3 din CEDO, și anume transferul de către autoritățile belgiene a unui solicitant de azil către Grecia, care era statul membru responsabil pentru examinarea cererii sale³⁶. La punctul 88 din Hotărârea din 21 decembrie 2011, N. S. și alții (C-411/10 și C-493/10, EU:C:2011:865), Curtea a constatat că Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat, printre altele, că Regatul Belgiei a încălcat articolul 3 din CEDO, pe de o parte, întrucât l-a expus pe reclamant la riscurile care decurg din deficiențele procedurii de azil din Grecia, din moment ce autoritățile belgiene știau sau trebuiau să știe că acesta nu avea nicio garanție că cererea sa de azil va fi examinată în mod serios de autoritățile elene, și, pe de altă parte, întrucât l-a expus pe reclamant în deplină cunoștință de cauză la condiții de detenție și de existență care constituiau tratamente degradante³⁷.

83. Deși jurisprudența rezultată din Hotărârea din 21 decembrie 2011, N. S. și alții (C-411/10 și C-493/10, EU:C:2011:865), referitoare la existența în statul membru solicitat a unor deficiențe sistemice în procedura de azil și în condițiile de primire a solicitanților a fost codificată în 2013 la articolul 3 alineatul (2) al doilea paragraf din Regulamentul Dublin III, Curtea a declarat însă că nu se putea concluziona din aceasta că orice încălcare a unui drept fundamental de către statul membru responsabil ar afecta obligațiile celorlalte state membre de a respecta dispozițiile Regulamentului Dublin III³⁸. Astfel, nu ar fi compatibil cu obiectivele și cu sistemul Regulamentului Dublin III ca orice încălcare a normelor care reglementează sistemul comun de azil să fie suficientă pentru a împiedica transferul unui solicitant de azil către statul membru în mod normal competent³⁹.

84. În ceea ce privește riscurile asociate cu *transferul propriu-zis* al unui solicitant de protecție internațională, Curtea a statuat, la punctul 65 din Hotărârea din 16 februarie 2017, C. K. și alții (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127), că nu poate fi efectuat decât în condiții în care este exclus ca acest transfer să presupună un risc real ca persoana interesată să fie supusă unor tratamente inumane sau

35 CE:ECHR:2011:0121JUD003069609.

36 Trebuie observat că, atunci când examinează condițiile de primire a solicitanților de protecție internațională în Grecia, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a luat în considerare obligațiile care revin autorităților elene în temeiul Directivei 2003/9/CE a Consiliului din 27 ianuarie 2003 de stabilire a standardelor minime pentru primirea solicitanților de azil în statele membre (JO 2003, L 31, p. 18, Ediție specială, 19/vol. 6, p. 48) [Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 21 ianuarie 2011, M. S. S. împotriva Belgiei și a Greciei (CE:ECHR:2011:0121JUD003069609, punctul 263)].

37 În hotărârea sa, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că o situație de *sărăcie materială gravă* poate ridica o problemă în raport cu articolul 3 din CEDO. Ea a constatat ulterior că situația în care se afla reclamantul în cauză era de o gravitate deosebită. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a arătat că „[reclamantul a explicat] că a locuit timp de mai multe luni în sărăcie absolută și nu a putut face față nevoilor de bază: de a se hrăni, de a se spăla și de a-și asigura o locuință. La aceasta se adăuga neliniștea permanentă de a fi atacat și jefuit, precum și lipsa totală a unei perspective de ameliorare a situației sale” [Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 21 ianuarie 2011, M. S. S. împotriva Belgiei și a Greciei (CE:ECHR:2011:0121JUD003069609, punctele 252-254)]. La punctul 263 din această hotărâre, Curtea Europeană a Drepturilor Omului statuează că autoritățile elene „nu au ținut seama în mod corespunzător de vulnerabilitatea reclamantului ca solicitant de azil și trebuie să fie considerate responsabile, dată fiind pasivitatea lor, de condițiile în care s-a aflat timp de mai multe luni, în care a locuit în stradă, fără resurse, fără acces la servicii de sănătate, fără vreun mijloc de a-și satisface nevoile de bază. Curtea consideră că reclamantul a fost victima unui tratament umilitor care face dovada lipsei de respect pentru demnitatea sa și că această situație a condus, fără nicio îndoială, la sentimente de teamă, de neliniște sau de inferioritate de natură să îl conducă la disperare. Ea consideră că asemenea condiții de existență, combinate cu incertitudinea prelungită în care a rămas și cu lipsa totală a unei perspective de ameliorare a situației sale, au atins nivelul de gravitate impus de articolul 3 din [CEDO]”.

38 A se vedea Hotărârea din 21 decembrie 2011, N. S. și alții (C-411/10 și C-493/10, EU:C:2011:865, punctul 82).

39 Hotărârea din 21 decembrie 2011, N. S. și alții (C-411/10 și C-493/10, EU:C:2011:865, punctul 84).

degradante în sensul articolului 4 din cartă. În această privință, Curtea a luat în considerare starea de sănătate deosebit de gravă a persoanei interesate⁴⁰ care putea conduce la imposibilitatea de a-l transfera către alt stat membru, chiar și în lipsa unor deficiențe sistemice ale procedurii de azil și ale condițiilor de primire a solicitanților de azil în statul membru solicitant.

85. Astfel, la punctul 91 din această hotărâre, Curtea a respins în mod expres argumentul Comisiei potrivit căruia din articolul 3 alineatul (2) al doilea paragraf din Regulamentul Dublin III ar reieși că numai existența unor deficiențe sistemice în statul membru responsabil ar putea afecta obligația de transfer al unui solicitant de azil către statul membru responsabil⁴¹.

86. În această privință, Curtea a subliniat caracterul general al articolului 4 din cartă, care interzice tratamentele inumane sau degradante sub toate formele lor și faptul că ar fi vădit incompatibil cu caracterul absolut al acestei interdicții ca statele membre să poată ignora un risc real și dovedit de tratamente inumane sau degradante care afectează un solicitant de azil, sub pretextul că acesta nu ar rezulta dintr-o deficiență sistemică în statul membru responsabil⁴².

87. Punctul 95 din Hotărârea din 16 februarie 2017, C. K. și alții (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127), prevede că imposibilitatea de a efectua transferul în circumstanțele în discuție în această cauză „respectă pe deplin principiul încrederii reciproce întrucât, departe de a afecta existența unei prezumții de respectare a drepturilor fundamentale în fiecare stat membru, ea garantează că situațiile excepționale avute în vedere în prezenta hotărâre sunt luate în considerare în mod corespunzător de statele membre. De altfel, dacă un stat membru ar efectua transferul unui solicitant de azil în astfel de situații, tratamentul inuman sau degradant care ar rezulta din acest fapt nu ar fi imputabil, în mod direct sau indirect, autorităților statului membru responsabil, ci numai primului stat membru”⁴³.

88. Această abordare prudentă, care pune accentul pe protecția principiilor fundamentale și a drepturilor omului, reflectă de asemenea jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. Astfel, la punctul 126 din Hotărârea din 4 noiembrie 2014, Tarakhel împotriva Elveției (CE:ECHR:2014:1104JUD002921712), aceasta amintește „că plângerea unei persoane potrivit căreia transferul său într-un stat terț ar expune-o unor tratamente interzise de articolul 3 din [CEDO] trebuie să facă în mod imperativ obiectul unui control atent efectuat de o instanța națională”.

40 Hotărârea din 16 februarie 2017, C. K. și alții (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, punctele 71, 73 și 96). În această cauză, Curtea a statuat că nu existau temeiuri substanțiale pentru a se crede că există deficiențe sistemice ale procedurii de azil și ale condițiilor de primire a solicitanților de azil în statul membru responsabil. Cu toate acestea, Curtea a declarat că nu se poate exclude faptul că transferul propriu-zis al unui solicitant de azil a cărui stare de sănătate este deosebit de gravă ar putea, ca atare, să expună persoana interesată unui risc real de tratamente inumane sau degradante, în sensul articolului 4 din cartă, aceasta independent de calitatea primirii și a îngrijirilor disponibile în statul membru responsabil de examinarea cererii sale. Curtea a considerat că, în situații în care transferul unui solicitant de azil care prezintă o afecțiune mintală sau fizică deosebit de gravă ar presupune riscul real și dovedit al unei deteriorări semnificative și iremediabile a stării de sănătate a persoanei interesate, acest transfer ar constitui un tratament inuman sau degradant, în sensul articolului menționat. Curtea a adăugat că autoritățile statului membru care trebuie să efectueze transferul și, după caz, instanțele acestuia sunt obligate să elimine orice îndoieli serioase privind impactul transferului asupra stării de sănătate a persoanei interesate, luând măsurile de precauție necesare pentru ca transferul său să aibă loc în condiții care să permită protejarea în mod adecvat și suficient a stării de sănătate a acestei persoane. În ipoteza în care, ținând seama de deosebita gravitate a afecțiunii solicitantului de azil în cauză, luarea măsurilor de precauție menționate nu ar fi suficientă pentru a se garanta că transferul său nu va presupune riscul real al unei agravări semnificative și iremediabile a stării sale de sănătate, autoritățile statului membru respectiv trebuie să suspende executarea transferului persoanei interesate până când starea sa o face aptă pentru un asemenea transfer.

41 Subliniem că, în Hotărârea din 4 noiembrie 2014, Tarakhel împotriva Elveției (CE:ECHR:2014:1104JUD002921712), Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că, pentru a se verifica dacă transferul unui solicitant de protecție internațională în aplicarea sistemului Dublin constituie un tratament inuman sau degradant, nu era necesar să se examineze dacă, având în vedere situația globală a condițiilor de primire a solicitanților de azil în statul membru responsabil și situația specială a reclamantilor, existau motive serioase și certe de a crede că, în cazul trimiterii în Italia, reclamantii ar risca să fie supuși unor tratamente contrare articolului 3 din CEDO. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că, la data relevantă, situația Italiei nu putea fi comparată sub nicio formă cu situația Greciei la data pronunțării Hotărârii din 21 ianuarie 2011, M. S. S. împotriva Belgiei și a Greciei (CE:ECHR:2011:0121JUD003069609), și că abordarea în această cauză nu poate fi aceeași cu cea care a condus la pronunțarea hotărârii respective. Cu toate acestea, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a declarat că, dacă reclamantii (un cuplu cu șase copii minori care beneficiau de o protecție specială, având în vedere nevoile lor specifice și vulnerabilitatea lor extremă) trebuiau să fie trimiși în Italia fără ca autoritățile elvețiene să fi obținut în prealabil din partea autorităților italiene o garanție individuală cu privire, pe de o parte, la o preluare adecvată vârstei copiilor și, pe de altă parte, la menținerea unității familiei, ar exista o încălcare a articolului 3 din CEDO.

42 A se vedea Hotărârea din 16 februarie 2017, C. K. și alții (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, punctul 93).

43 Sublinierea noastră.

89. Contrar circumstanțelor existente în cauzele în care s-au pronunțat Hotărârea din 21 decembrie 2011, N. S. și alții (C-411/10 și C-493/10, EU:C:2011:865) și Hotărârea din 16 februarie 2017, C. K. și alții (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127), care priveau, în prima situație, deficiențele sistemice ale procedurii de azil și ale condițiilor de primire a solicitanților și, în a doua situație, transferul ca atare al unui solicitant de protecție internațională, cauza principală privește luarea în considerare a situației care ar putea interveni *după* acordarea protecției internaționale în statul membru responsabil.

90. Această circumstanță inedită nu a fost examinată încă de Curte.

2. Cu privire la a doua parte a celei de a treia întrebări preliminare⁴⁴

a) Observațiile părților

91. Guvernul italian a formulat observații numai cu privire la a treia întrebare preliminară. Acesta consideră că pretense deficiențe sistemice atribuite statului membru responsabil, astfel cum sunt prezentate de instanța de trimitere, ar privi în realitate sistemul de protecție socială în vigoare în acest stat și, prin urmare, nu ar constitui o încălcare a articolului 4 din cartă, ci, după caz, a articolelor 34 și 35 din cartă și a dispozițiilor Directivei 2011/95.

92. Potrivit guvernului italian, instanța de trimitere se întemeiază pe o „deficiență sistemică” ipotetică, care nu ar ține nici de procedura de azil, nici de condițiile de primire a solicitanților de azil, ci de o etapă ulterioară, și anume cea a șederii pe teritoriul statului membru a solicitanților de azil cărora li s-a acordat statutul de protecție internațională. Presupunul risc ar fi, așadar, ipotetic, întrucât situația domnului Jawo este aceea a unui solicitant de azil a cărui cerere de protecție internațională nu a făcut încă obiectul unei examinări sau al unei decizii.

93. Potrivit guvernului german, în conformitate cu jurisprudența constantă a Curții, normele de drept derivat al Uniunii, inclusiv dispozițiile Regulamentului Dublin III, trebuie interpretate și aplicate cu respectarea drepturilor fundamentale garantate de cartă.

94. Pe această bază, guvernul german consideră că trebuie să se aprecieze, în lumina Directivei 2011/95, condițiile de viață ale unei persoane căreia i-a fost recunoscut dreptul de a beneficia de protecție internațională. Acesta arată că, deși Directiva 2013/33 impune standarde minime uniforme referitoare la primirea solicitanților de protecție internațională, Directiva 2011/95, precum și Convenția de la Geneva prevăd tratamentul național sau egalitatea de tratament în raport cu resortisanții statelor terțe în statul membru responsabil. Potrivit guvernului german, „[a]ceastă particularitate trebuie [...] luată în considerare la aprecierea condițiilor de viață ale persoanelor cărora le-a fost recunoscut dreptul de a beneficia de protecție internațională atunci când trebuie să se aprecieze dacă aceste condiții de viață sunt acceptabile în raport cu articolul 4 din cartă. Alegerea acestei tehnici legislative derogatorii⁴⁵ are de asemenea efecte asupra domeniului de aplicare al drepturilor fundamentale ale Uniunii. Astfel, drepturile fundamentale ale Uniunii [nu] se aplică, în temeiul articolului 51 alineatul (1) prima teză din cartă, [decât] în cadrul punerii în aplicare a dreptului Uniunii. În consecință, măsurile care nu sunt incluse în Directiva [2011/95] și în cadrul cărora statele membre acționează în temeiul propriei competențe nu intră în domeniul de aplicare al cartei, [iar] criteriul de drept primar (în speță articolul 4 din cartă) se poate aplica numai în măsura în care dreptul Uniunii derivat impune obligații statelor membre”.

⁴⁴ Astfel cum am arătat la punctul 75 din prezentele concluzii, vom examina mai întâi a doua parte a celei de a treia întrebări adresate de instanța de trimitere.

⁴⁵ Și anume tratamentul național în locul unor standarde minime uniforme.

95. Guvernul german adaugă că instanța de trimitere se întemeiază pe o interpretare eronată a domeniului de aplicare al drepturilor fundamentale ale Uniunii, sugerând că, în cadrul aprecierii condițiilor de viață ale persoanelor cărora le-a fost recunoscut dreptul la protecție internațională, o instanță națională ar putea, pe lângă respectarea nivelului de bază impus de dreptul Uniunii în Directiva 2011/95, să examineze problema unei eventuale încălcări a articolului 4 din cartă. În plus, potrivit guvernului german, examinarea materială a cererii de azil revine exclusiv statului membru responsabil și nu este clar pe ce s-ar putea întemeia în fapt statul membru care realizează transferul pentru a efectua această examinare în prealabil și pentru a putea ajunge cu certitudine la rezultatul că recunoașterea va fi sau nu va fi acordată în statul membru responsabil.

96. Potrivit guvernului neerlandez, statul membru solicitant nu poate fi considerat responsabil pentru un tratament inuman sau degradant în sensul articolului 4 din cartă, care ar putea fi aplicat unui solicitant de protecție internațională în perioada ulterioară procedurii de azil, deoarece nu transferul expune în mod direct solicitantul la acest tratament. Responsabilitatea pentru situația în care solicitantul de protecție internațională „se va afla *după* ce a urmat procedura de azil revine *exclusiv* statului membru pe care Regulamentul Dublin îl desemnează pentru a examina cererea de azil și pentru a-și asuma obligațiile legate de aceasta”.

97. Potrivit guvernului Regatului Unit, este evident că posibilitatea acordată unui solicitant de azil de a contesta o decizie de transfer prin invocarea condițiilor de viață din statul membru responsabil *după* acordarea protecției internaționale ar depăși într-adevăr domeniul de aplicare al sistemului Dublin. În primul rând, textul Regulamentului Dublin III nu ar confirma această interpretare extinsă. În al doilea rând, sistemul Dublin ar urmări să determine statul membru responsabil de examinarea unei cereri de azil și nu ar lua în considerare rezultatul unei cereri de azil sau situația solicitanților de azil după ce s-a acordat protecția internațională în cazul unui răspuns favorabil la această cerere. În al treilea rând, rezultatul unei cereri de azil odată ce solicitantul de azil se află în statul membru responsabil ar fi incert. În al patrulea rând, guvernul Regatului Unit consideră că invocarea condițiilor de viață în urma acordării protecției internaționale pentru a contesta o decizie ar fi prematură. Acesta arată că poate trece o lungă perioadă de timp înainte ca transferul să aibă loc și ca apoi cererea de azil să fie examinată, fiind posibilă de asemenea schimbarea condițiilor de viață în această perioadă. Potrivit guvernului Regatului Unit, în cazul în care beneficiarul de protecție internațională se confruntă cu riscul de a fi supus unui tratament contrar articolului 4 din cartă după acordarea acestei protecții, ar fi posibil în acest caz, cu condiția ca dreptul Uniunii să fie aplicabil, să solicite o protecție jurisdicțională în statul membru gazdă.

98. Guvernul maghiar consideră că domeniul de aplicare al Regulamentului Dublin III acoperă perioada care corespunde punerii în aplicare a procedurii de determinare a statului membru responsabil pentru examinarea cererii de protecție internațională, dar, în schimb, nu cuprinde norme referitoare la perioada ulterioară. În opinia guvernului respectiv, împrejurările ulterioare transferului și examinării unei cereri de protecție internațională nu se încadrează în niciuna dintre situațiile care trebuie examinate în cadrul articolului 3 alineatul (2) din Regulamentul Dublin III. Acesta arată că condițiile de viață, după examinarea cererii, nu pot fi examinate în mod obiectiv, deoarece sistemele sociale ale statelor membre nu sunt comparabile și nu există soluții naționale al căror caracter adecvat să nu poată fi contestat. Potrivit aceluiași guvern, este astfel permis să se ridice în esență problema privind modul în care o autoritate sau o instanță națională și-ar putea întemeia decizia referitoare la refuzul transferului în cadrul procedurii „Dublin”, întrucât ar trebui să se examineze în prealabil dacă solicitantul, în primul rând, urmează să fie recunoscut ca refugiat în statul membru responsabil și, în al doilea rând, dacă există în cazul concret un risc real ca respectivele condiții de viață să nu fie eventual satisfăcătoare.

99. Comisia consideră că Regulamentul Dublin III, chiar și interpretat în lumina articolului 4 din cartă, nu impune statelor membre, pe de o parte, să reflecteze asupra problemei dacă beneficiarii de protecție internațională ar fi expuși unui risc concret, *după* finalizarea procedurii lor de azil, de a ajunge la o situație precară și, prin urmare, de a fi supuși unui tratament contrar demnității umane în cadrul

procedurilor de transfer în temeiul regulamentului menționat și, pe de altă parte, să suspende transferuri individuale pentru astfel de motive. Dimpotrivă, Comisia consideră că, atât timp cât statul membru responsabil își îndeplinește obligațiile care îi revin în privința beneficiarilor de protecție, în temeiul Convenției de la Geneva și al Directivei 2011/95, cu alte cuvinte în special că le acordă în mod efectiv acestora un acces, *pe baze de egalitate*, la educație, la locuri de muncă, la asistența socială, la locuințe și la îngrijirea sănătății, celelalte state membre se pot baza pe faptul că acest stat și societatea sa în ansamblu depun eforturi suficiente pentru ca persoanele defavorizate înseși să nu fie tratate în mod inuman sau degradant în sensul articolului 4 din cartă.

b) Analiză

100. Instanța de trimitere solicită Curții să se pronunțe cu privire la problema dacă examinarea de către statul membru solicitant, înainte de a efectua transferul, a existenței unor riscuri reale și dovedite de tratamente inumane sau degradante ale persoanei interesate în statul membru solicitat care ar putea apărea după eventuala acordare a statutului de protecție internațională intră în domeniul de aplicare al dreptului Uniunii sau dacă, dimpotrivă, aceasta ar putea considera că riscurile respective sunt prea îndepărtate și că, în consecință, examinarea și luarea lor în considerare sunt premature⁴⁶.

101. Articolul 51 alineatul (1) din cartă prevede că dispozițiile acesteia se adresează statelor membre numai în cazul în care acestea pun în aplicare dreptul Uniunii. Rezultă că respectarea articolului 4 din cartă, referitor la interzicerea pedepselor și a tratamentelor inumane sau degradante, se impune statelor membre atunci când transferă un solicitant de protecție internațională în statul membru responsabil în temeiul articolului 29 din Regulamentul Dublin III⁴⁷.

102. Or, atunci când un stat membru efectuează transferul unui solicitant de protecție internațională, acesta pune în aplicare articolul 29 din Regulamentul Dublin III, iar nu dispozițiile Directivei 2011/95. Rezultă că observațiile guvernului german potrivit cărora cartă nu se aplică în speță în cazul în care Directiva 2011/95 nu impune obligații statelor membre nu sunt pertinente.

103. În ceea ce privește observațiile guvernului italian cu privire la articolele 34 și 35 din cartă, trebuie să se observe că instanța de trimitere nu a adresat întrebări referitoare la aceste dispoziții. În plus, considerăm că o eventuală aplicare a acestor dispoziții nu conduce la înlăturarea pertinentei aplicării articolului 4 din cartă.

104. În plus, pe lângă caracterul general și absolut al interdicției cuprinse în articolul 4 din cartă care pledează în favoarea unei aplicări extensive a acestei dispoziții, trebuie să se amintească faptul că Curtea a constatat, în Hotărârea din 21 decembrie 2011, N. S. și alții (C-411/10 și C-493/10, EU:C:2011:865), că *sistemul european comun de azil* este întemeiat pe încrederea reciprocă și pe o prezumție de respectare de către celelalte state membre a dreptului Uniunii și, mai precis, a drepturilor fundamentale, permițând astfel, în principiu, transferul în statul membru competent în temeiul sistemului Dublin al solicitanților de protecție internațională.

⁴⁶ Instanța de trimitere consideră că sistemul european comun de azil nu se limitează să reglementeze doar faza primirii solicitanților de protecție internațională și a procedurii de recunoaștere a unei asemenea protecții. Acest sistem ar trebui să aibă în vedere și acele persoane cărora, după parcurgerea procedurii, le-a fost recunoscut statutul internațional de protecție de către statul membru responsabil. Această instanță consideră că verificarea existenței unor așa-numite deficiențe sistemice într-un stat membru, în sensul articolului 3 alineatul (2) al doilea paragraf din Regulamentul Dublin III, nu se poate limita la răspunsul la întrebarea dacă condițiile de primire din timpul procedurii înseși nu sunt de asemenea afectate de deficiențe, ci trebuie avută în vedere și situația ulterioară. „[...]”, consecința necesară a acestui fapt este că deficiențele sistemice necorespunzătoare demnității umane, fie și într-o singură fază, implică faptul că persoanelor în cauză nu li se poate impune procedura din statul membru responsabil, în condițiile în care ar fi supuse unui risc real de a suporta rele tratamente în sensul articolului 4 din [cartă].”

⁴⁷ A se vedea în acest sens Hotărârea din 21 decembrie 2011, N. S. și alții (C-411/10 și C-493/10, EU:C:2011:865, punctele 64-69).

105. În această privință, din cuprinsul punctelor 84 și 85 din Hotărârea din 21 decembrie 2011, N. S. și alții (C-411/10 și C-493/10, EU:C:2011:865) reiese că, la analiza sistemului european comun de azil, Curtea a luat în considerare nu numai Directiva 2003/9, ci și Directiva 2004/83/CE a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind standardele minime referitoare la condițiile pe care trebuie să le îndeplinească resortisanții țărilor terțe sau apatrizii pentru a putea beneficia de statutul de refugiat sau persoanele care, din alte motive, au nevoie de protecție internațională și referitoare la conținutul protecției acordate⁴⁸, precum și Directiva 2005/85/CE a Consiliului din 1 decembrie 2005 privind standardele minime cu privire la procedurile din statele membre de acordare și retragere a statutului de refugiat⁴⁹.

106. Trebuie să se sublinieze că Directiva 2004/83, la fel ca și Directiva 2011/95 care a înlocuit-o, cuprindea norme privind tratamentul aplicat beneficiarilor de protecție internațională⁵⁰ și prevedea în special standarde minime referitoare la accesul persoanei interesate la educație, la protecție socială, la îngrijiri de sănătate și la locuință. Or, tocmai accesul la aceste drepturi sociale în Italia se pune în discuție în cauza principală.

107. În plus, prelucrarea cererilor de protecție internațională și eventuala acordare a acestei protecții sunt consecutive în mod clar determinării statului membru responsabil în conformitate cu Regulamentul Dublin III.

108. Deși fiecare etapă se caracterizează prin norme și termene specifice, considerăm că determinarea statului membru responsabil, examinarea cererii de protecție internațională și eventuala acordare a acestei protecții formează împreună sistemul european comun de azil. Astfel, toate aceste etape separate sunt consecutive și în mod intrinsec legate. În circumstanțele în discuție în cauza principală, în care este invocat un risc de tratament inuman și degradant în statul membru responsabil, ar fi artificial să se separe etapele referitoare la transferul solicitantului de protecție internațională, la primirea sa și la examinarea cererii sale de etape referitoare la acordarea protecției internaționale, având în vedere în special proximitatea temporală a tuturor acestor etape⁵¹. Rezultă că invocarea existenței unui risc real de încălcare a articolului 4 din cartă, ulterior acordării statutului de protecție internațională, pentru a contesta o decizie de transfer nu ar avea, în opinia noastră, drept consecință efectuarea unei examinări premature.

109. În plus, dat fiind că statele membre, înainte de efectuarea transferului unui solicitant de protecție internațională în conformitate cu articolul 29 din Regulamentul Dublin III, sunt obligate să verifice procedura de azil și condițiile de primire în statul membru responsabil, în lumina articolului 4 din cartă, atunci când se susține existența unor deficiențe sistemice în această privință în acest din urmă stat membru⁵², argumentul guvernelor maghiar și german, potrivit căruia statele membre nu ar fi în măsură să verifice condițiile de viață ale persoanelor care beneficiază de protecție internațională în alte state membre, trebuie respins. În plus, un asemenea refuz de responsabilitate întemeiat pe lipsa de mijloace practice este vădit contrar jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, care impune autorităților naționale o obligație de a efectua „un control atent”⁵³.

48 JO 2004, L 304, p. 12, Ediție specială, 19/vol. 7, p. 52. Directiva 2004/83 a fost abrogată și înlocuită prin Directiva 2011/95.

49 JO 2005, L 326, p. 13, Ediție specială, 19/vol. 7, p. 242. Directiva 2005/85 a fost abrogată și înlocuită prin Directiva 2013/32.

50 Sau de protecție subsidiară.

51 Astfel, în conformitate cu articolul 31 alineatul (3) din Directiva 2013/32, „[s]tatele membre se asigură că procedura de examinare se încheie în termen de șase luni de la depunerea cererii”. Potrivit aceleiași dispoziții, *termenul de șase luni începe din momentul în care se stabilește statul membru responsabil de examinarea cererii* în conformitate cu Regulamentul Dublin III, iar solicitantul este pe teritoriul respectivului stat membru și a fost preluat de autoritatea competentă.

52 A se vedea articolul 3 alineatul (2) al doilea paragraf din Regulamentul Dublin III.

53 A se vedea punctul 126 din Hotărârea din 4 noiembrie 2014, Tarakhel împotriva Elveției (CE:ECHR:2014:1104JUD002921712).

110. Având în vedere considerațiile care precedă, apreciem că intră în domeniul de aplicare al dreptului Uniunii problema dacă transferul unui solicitant de protecție internațională în statul membru responsabil, în conformitate cu articolul 29 din Regulamentul Dublin III, este ilicit atunci când solicitantul respectiv, în cazul acordării protecției internaționale în acest stat, ar fi expus în statul în cauză, ținând seama de condițiile de viață previzibile, unui risc real și dovedit de a fi supus unui tratament, astfel cum se prevede la articolul 4 din Cartă.

3. Cu privire la prima parte a celei de a treia întrebări preliminare

111. În opinia noastră, din răspunsul nostru la cea de a doua parte a celei de a treia întrebări a instanței de trimitere și în special din caracterul general și absolut al interzicerii tratamentelor inumane și degradante, prevăzută la articolul 4 din cartă, rezultă că trebuie să se răspundă la prima parte a celei de a treia întrebări că transferul unui solicitant de protecție internațională în statul membru responsabil în conformitate cu articolul 29 din Regulamentul Dublin III este ilicit atunci când solicitantul respectiv, în cazul acordării unei protecții internaționale în acest stat, ar fi expus acolo, ținând seama de condițiile de viață previzibile, unui risc grav de a fi supus unui tratament, astfel cum se prevede la articolul 4 din cartă. În consecință, transferul unui solicitant de protecție internațională în cadrul Regulamentului Dublin III poate fi efectuat numai în condiții în care se exclude ca acest transfer să determine un risc real și dovedit ca persoana interesată să fie supusă, după acordarea protecției internaționale, unor tratamente inumane sau degradante, în sensul articolului 4 din cartă.

4. Cea de a treia parte a celei de a treia întrebări preliminare

112. Prin intermediul celei de a treia părți a celei de a treia întrebări, instanța de trimitere solicită Curții să se pronunțe cu privire la criteriile dreptului Uniunii în funcție de care trebuie apreciate condițiile de viață într-un stat membru ale unei persoane căreia i-a fost recunoscut dreptul de a beneficia de protecție internațională în statul respectiv.

113. Instanța de trimitere arată că Directiva 2011/95, „în ceea ce privește condițiile de viață ale persoanelor care beneficiază de protecție, promise de regulă numai tratamentul național [cu excepția articolului 32 din Directiva 2011/95 referitor la accesul la locuință, care impune numai o egalitate de tratament în raport cu resortisanții altor țări terțe] și că legislația Uniunii nu impune standarde (minime) în cadrul sistemului european comun de azil. Tratamentul național poate fi totuși insuficient, chiar dacă standardele pentru resortisanții statului respectiv ar fi conforme cu demnitatea umană. Astfel, Uniunea trebuie într-adevăr să aibă în vedere că, în acest caz, este vorba în mod tipic despre persoane vulnerabile și dezrădăcinate, în orice caz despre persoane cu multiple handicapuri și care, lăsate fără asistență, nu vor fi decât cu greutate sau deloc capabile să invoce în mod efectiv drepturile pe care sistemul de drept din țara gazdă le garantează în teorie. În consecință, aceste persoane trebuie să fie inițial într-o poziție egală sau similară cu cea pe care o ocupă *de facto* populația locală care invocă și beneficiază de drepturile care îi sunt recunoscute prin lege. Numai în acest context social real tratamentul național are justificare internă și viabilitate. De aceea, articolul 34 din Directiva privind calificarea impune statelor membre garantarea accesului efectiv necondiționat și nerestricționat la programe de integrare cu funcție compensatorie specifică”⁵⁴.

⁵⁴ Instanța de trimitere a adăugat că, „[a]ceasta înseamnă concret și că sistemul european comun de azil trebuie să asigure cel puțin un program de integrare dimensionat corespunzător și care să țină seama de deficiențele grupului de persoane avut în vedere în acest caz, în măsura în care acest lucru este necesar pentru a garanta și a asigura tratamentul național *de facto*, nu numai formal juridic, ceea ce poate presupune apoi cerințe diferite de la un stat membru la altul. Acest standard reprezintă, în contextul dreptului Uniunii, un minimum în privința drepturilor omului și a drepturilor refugiaților”, (punctul 25 din observațiile sale).

114. În plus, instanța de trimitere arată că i s-a pus la dispoziție, printre altele, raportul detaliat al Organizației Elvețiene pentru Sprijinirea Refugiaților, intitulat „Condițiile de primire în Italia” din august 2016 (a se vedea p. 32 și următoarele)⁵⁵, (denumit în continuare „raportul Organizației Elvețiene pentru Sprijinirea Refugiaților”), „din care rezultă indicii concrete că persoanele care au dreptul la protecție internațională ar putea fi supuse riscului de a deveni persoane fără adăpost, cu o viață complet marginalizată și precară” în acest stat membru. „[Organizația Elvețiană pentru Sprijinirea Refugiaților] subliniază în mod repetat că sistemul social absolut insuficient dezvoltat este explicabil în mare măsură prin sprijinul datorat solidarității familiale sau, cu alte cuvinte, numai datorită acestui sprijin acordat de populația italiană precaritatea nu reprezintă un fenomen general răspândit. Or, o astfel de solidaritate lipsește în totalitate în cazul beneficiarilor de protecție internațională”.

a) Observațiile părților

115. Domnul Jawo consideră că nu are „niciun sens pentru persoana în cauză să fie îndepărtată către o țară în care, desigur, condițiile pentru solicitantii de azil sunt decente, dar în care condițiile pentru persoanele care au dreptul de a beneficia de protecție sunt, în schimb, discutabile. În aceste condiții, un rezultat favorabil al procedurii de azil ar avea, așadar, drept consecință o deteriorare a situației juridice a persoanei în cauză. Acest lucru ar fi absurd. [A]cest lucru arată de asemenea că afirmația potrivit căreia solicitantii de azil nu ar fi expuși în Italia niciunui risc de a fi supuși unui tratament interzis de articolul 4 din cartă nu poate fi corectă”.

116. Guvernul italian consideră că instanța de trimitere pune în discuție caracterul adecvat al sistemului de stat de integrare socială, ale cărui lacune ipotetice ar fi în sine lipsite de relevanță în scopul aplicării articolului 3 din CEDO. Acesta consideră că nu se poate pune problema unui tratament inuman sau degradant, atunci când există un sistem de protecție socială pe baza căruia un stat asigură beneficiarilor de protecție internațională aceleași drepturi și garanții ca și cele oferite propriilor resortisanți, pentru simplul fapt că măsurile compensatorii de integrare instituite ca urmare a poziției de inferioritate și de vulnerabilitate deosebite ale beneficiarilor respectivi nu sunt aceleași ca și cele adoptate în alte țări sau prezintă anumite deficiențe. Potrivit guvernului italian, deficiențele trebuie să fie de natură să împiedice (sau să riște să împiedice cu un grad de probabilitate suficient), *in concreto*, beneficiarul de protecție internațională să exercite, prin acordarea prestațiilor sociale de bază, drepturile care îi sunt recunoscute. Acesta consideră că, pentru a exista un risc grav de tratament inuman, deficiențele trebuie să creeze un obstacol concret pentru punerea în aplicare a respectivelor prestații sociale minime și de bază, deoarece există un grad de probabilitate ridicat ca beneficiarul de protecție internațională să ajungă într-o stare de marginalizare și de sărăcie.

117. Guvernul italian arată că (simplul) raport al unei organizații non-guvernamentale luat în considerare de instanța de trimitere⁵⁶ este infirmat de un alt raport independent⁵⁷ și nu pare, în plus, să conțină elemente suficient de precise și de natură să furnizeze dovada unor deficiențe sistemice susceptibile să conducă la o derogare de la normele Regulamentului Dublin III⁵⁸.

118. Guvernul Regatului Unit consideră că Directiva 2011/95 a fost elaborată astfel încât persoanele care beneficiază de protecție internațională să nu fie mai bine tratate decât resortisanții statului membru care le-a recunoscut această protecție.

⁵⁵ Disponibil pe internet la următoarea adresă:

<http://www.asylumineurope.org/sites/default/files/resources/160908-sfh-bericht-italien-f.pdf>

⁵⁶ Și anume Raportul Organizației Elvețiene pentru Sprijinirea Refugiaților.

⁵⁷ Și anume raportul unei alte organizații non-guvernamentale, AIDA [Asylum Information Database, Country report: Italy (februarie 2017)], (denumit în continuare „Raportul AIDA”).

Disponibil pe internet la următoarea adresă:

<http://www.asylumineurope.org/reports/country/italy>

⁵⁸ Potrivit guvernului italian, „[n]icio situație critică de natură să conducă la un tratament inuman și degradant nu este evidențiată în cadrul sistemului de integrare și de asistență ulterioare recunoașterii protecției internaționale în Raportul AIDA respectiv” (punctul 88 din observațiile sale).

119. Guvernul maghiar consideră că autoritățile naționale trebuie să acționeze în conformitate cu încrederea reciprocă dintre statele membre.

120. Guvernul neerlandez are îndoieli că condițiile de viață din Italia, descrise de instanța de trimitere, pot fi calificate drept tratament contrar articolului 4 din cartă. Potrivit aceluiași guvern, aceste condiții nu sunt comparabile cu situația care era în discuție în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 21 decembrie 2011, N. S. și alții (C-411/10 și C-493/10, EU:C:2011:865) și Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 21 ianuarie 2011, M. S. S. împotriva Belgiei și a Greciei (CE:ECHR:2011:0121JUD003069609).

121. Comisia consideră că articolul 34 din Directiva 2011/95 este formulat cu multă rezervă. Potrivit Comisiei, statele membre trebuie doar să asigure accesul la programele de integrare „pe care le consideră adecvate astfel încât să țină seama de nevoile specifice ale beneficiarilor de statutul de refugiat sau de statutul conferit de protecția subsidiară” sau să creeze condiții prealabile care să garanteze beneficiarilor de protecție accesul la programe de integrare care nu țin de stat. Aceasta consideră că deficiențele în ceea ce privește pregătirea programelor de integrare nu pot fi suficiente pentru a dezvolta ipoteza evocată în cererea de decizie preliminară, și anume că beneficiarii unei protecții care nu s-au putut integra încă în societate în lipsa cunoștințelor lingvistice, de exemplu, s-ar putea considera abandonați de o societate și de un stat care se arată indiferenți la o situație atât de precară încât demnitatea lor umană ar fi încălcată.

122. Confederația Elvețiană nu a formulat observații cu privire la a treia întrebare preliminară.

b) Analiză

123. Conform principiului încrederii reciproce, trebuie să se prezume că tratamentul aplicat persoanelor care beneficiază de protecție internațională în fiecare stat membru este conform cerințelor impuse de cartă, de Convenția de la Geneva, precum și de CEDO⁵⁹. Această prezumție de conformitate este consolidată în cazul în care un stat membru transpune *de iure*⁶⁰, dar și *de facto* dispozițiile capitolului VII din Directiva 2011/95 („Conținutul protecției internaționale”), care prevede un nivel de protecție socială pentru beneficiarul în cauză care este echivalent sau chiar mai ridicat decât cel prevăzut de Convenția de la Geneva.

124. Cu toate acestea, astfel cum am indicat deja la punctul 80 din prezentele concluzii, această prezumție de conformitate (în special la articolul 4 din cartă) nu este irefragabilă.

125. Considerăm că reiese prin analogie din cuprinsul punctelor 253 și 254 din Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 21 ianuarie 2011, M. S. S. împotriva Belgiei și a Greciei (CE:ECHR:2011:0121JUD003069609), a cărei relevanță într-un context analog cu cel în discuție în cauza principală a fost confirmată prin Hotărârea din 21 decembrie 2011, N. S. și alții (C-411/10 și C-493/10, EU:C:2011:865, punctul 88), că un stat membru ar încălca articolul 4 din cartă în cazul în care beneficiarii de protecție internațională, care depind în totalitate de asistența publică, s-ar confrunta cu indiferența autorităților, astfel încât s-ar afla într-o situație de privațiune sau de lipsă atât de gravă încât ar fi incompatibilă cu demnitatea umană.

59 A se vedea Hotărârea din 21 decembrie 2011, N. S. și alții (C-411/10 și C-493/10, EU:C:2011:865, punctele 78-80).

60 Astfel, în conformitate cu articolul 288 TFUE, statul membru este ținut cu privire la rezultatul care trebuie atins.

126. Cu alte cuvinte, pentru a considera că există motive serioase și dovedite de a crede că persoanele care beneficiază de protecție internațională vor fi expuse unui risc real de a fi supuse unor tratamente inumane sau degradante în sensul articolului 4 din cartă, din cauza condițiilor lor de viață din statul membru responsabil în temeiul Regulamentului Dublin III, acestea trebuie să se afle într-o *situație deosebit de gravă*⁶¹ care ar rezulta din deficiențele sistemice în ceea ce le privește în statul membru respectiv.

127. Verificarea existenței sau a inexistenței unei asemenea situații în statul membru responsabil se întemeiază numai pe o evaluare concretă a faptelor și a circumstanțelor. Instanța de trimitere trebuie să ia în considerare toate probele prezentate de persoana interesată cu privire la *toate faptele relevante* referitoare la condițiile de viață ale beneficiarilor de protecție internațională în statul membru responsabil, inclusiv legile și regulamentele, precum și modul în care această legislație este pusă efectiv în aplicare.

128. În plus, rapoartele și documentele emise de instituțiile și de agențiile europene, Comisarul pentru drepturile omului al Consiliului Europei (denumit în continuare „Comisarul”) și Înaltul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați (HCR), precum și rapoartele și documente emise de organizații non-guvernamentale⁶² permit de asemenea instanței de trimitere să aprecieze condițiile de viață ale beneficiarilor de protecție internațională și, prin urmare, să evalueze riscurile reale la care ar fi supusă persoana în cauză în cazul în care ar fi transferată în statul membru responsabil⁶³.

129. În cazul în care, în cadrul acestei aprecieri, documentele emise de Comisie, de HCR și de Comisar au o relevanță specială⁶⁴, instanța de trimitere trebuie să aprecieze relevanța și ponderea care trebuie să fie acordate datelor și evaluărilor conținute în rapoartele și în documentele emise de organizații non-guvernamentale, în special în raport cu metodologia utilizată în pregătirea lor, precum și imparțialitatea acestor organizații.

130. Faptul că un stat membru nu își îndeplinește obligațiile prevăzute de dispozițiile capitolului VII din Directiva 2011/95 este un fapt relevant. Cu toate acestea, trebuie amintit că, dat fiind că o încălcare a articolului 4 din cartă legată de condițiile de viață ale beneficiarilor de protecție internațională în statul membru responsabil impune că aceștia trebuie să se găsească într-o *situație deosebit de gravă*⁶⁵, încălcarea dispozițiilor Directivei 2011/95 nu este în mod necesar o probă suficientă.

131. În cadrul ședinței, mai multe guverne (în speță guvernele german, belgian și neerlandez) au insistat asupra acestei noțiuni de situație deosebit de gravă pentru a evita să se încurajeze „o migrație secundară” și să se creeze o „povară unilaterală” pentru statele care acordă cele mai bune prestații, subliniind că diferențele dintre sistemele naționale de protecție socială nu încalcau dreptul Uniunii.

132. Guvernul neerlandez a subliniat că îndepărtări de la principiul încrederii reciproce nu trebuie să se producă decât pentru motive întemeiate, fiind necesar ca încălcări minore ale Directivei 2011/95 să fie sancționate numai prin intermediul unor acțiuni introduse în fața instanțelor naționale sau al unor acțiuni în constatarea neîndeplinirii obligațiilor introduse de Comisie în fața Curții.

61 A se vedea Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 21 ianuarie 2011, M. S. S. împotriva Belgiei și a Greciei (CE:ECHR:2011:0121JUD003069609, punctul 254).

62 La fel ca și Raportul Organizației Elvețiene pentru Sprijinirea Refugiaților și Raportul AIDA, citate de instanța de trimitere.

63 A se vedea prin analogie Hotărârea din 30 mai 2013, Halaf (C-528/11, EU:C:2013:342, punctul 44), și Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 21 ianuarie 2011, M. S. S. împotriva Belgiei și a Greciei (CE:ECHR:2011:0121JUD003069609, punctul 255).

64 În această privință, Curtea a făcut trimitere în mod specific la rolul încredințat HCR prin Convenția de la Geneva, în lumina căreia trebuie interpretate normele dreptului Uniunii care reglementează azilul [a se vedea Hotărârea din 30 mai 2013, Halaf (C-528/11, EU:C:2013:342, punctul 44)].

65 A se vedea Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 21 ianuarie 2011, M. S. S. împotriva Belgiei și a Greciei (CE:ECHR:2011:0121JUD003069609, punctul 254).

c) Aplicarea în speță

133. Observăm că instanța de trimitere are în vedere doar deficiențe sistemice, iar nu cazuri izolate.

134. În plus, nu există niciun indiciu în dosarul prezentat Curții că domnul Jawo s-ar afla într-o situație de vulnerabilitate deosebită care l-ar individualiza sau l-ar distinge de ceilalți beneficiari de protecție internațională în Italia⁶⁶ și l-ar încadra printre persoanele vulnerabile în sensul articolului 20 alineatul (3) din Directiva 2011/95.

135. Conform cererii de decizie preliminară, domnul Jawo este major, celibatar și cu o stare bună de sănătate.

136. Pare să reiasă din cererea de decizie preliminară că, *de iure*, respectiv din punct de vedere formal, beneficiarii de protecție internațională în Italia au acces, printre altele, la locuri de muncă, la educație, la protecție socială și la îngrijirea sănătății în aceleași condiții ca și resortisanții italieni⁶⁷. În ceea ce privește accesul la locuință, se face o distincție între cetățeni și solicitanții de protecție internațională.

137. Deși considerăm că această distincție este regretabilă din punct de vedere uman, trebuie să se sublinieze că este, în principiu, conformă cu dreptul Uniunii și cu dreptul internațional public. Astfel, contrar dispozițiilor referitoare la locuri de muncă⁶⁸, la educație⁶⁹, la protecție socială⁷⁰ și la îngrijirea sănătății⁷¹, care impun un tratament identic cu cel aplicat resortisanților statului membru⁷², această distincție între resortisanții unui stat membru și beneficiarii de protecție internațională în ceea ce privește accesul la locuință este prevăzută în mod expres la articolul 32 din Directiva 2011/95 și la articolul 21 din Convenția de la Geneva.

138. În plus, subliniem în această privință că, la punctul 249 din Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 21 ianuarie 2011, M. S. S. împotriva Belgiei și a Greciei (CE:ECHR:2011:0121JUD003069609), aceasta a statuat că „articolul 3 [din CEDO] nu poate fi interpretat în sensul că obligă Înaltele Părți contractante să garanteze un drept la locuință oricărei persoanei care intră în sfera lor de competență [...] Nu se poate deduce din articolul 3 [din CEDO] nici o obligație generală de a furniza refugiaților o asistență financiară pentru ca aceștia să poată menține un anumit nivel de viață”⁷³.

66 În ceea ce privește protecția crescută a persoanelor vulnerabile, a se vedea articolul 20 alineatul (3) din Directiva 2011/95, care prevede că, „[a]tunci când aplică [capitolul VIII privind conținutul protecției internaționale], statele membre țin seama de situația specifică persoanelor vulnerabile precum minorii, minorii neînsoțiți, persoanele cu handicap, vârstnicii, femeile însărcinate, părinții singuri însoțiți de copii minori, victimele traficului de persoane, persoanele cu afecțiuni mintale și persoanele care au fost supuse torturii, violului sau altor forme grave de violență psihologică, psihică sau sexuală”. Subliniem că, la punctul 94 din Hotărârea din 4 noiembrie 2014, Tarakhel împotriva Elveției (CE:ECHR:2014:1109JUD002921712), Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat „că, pentru a intra sub incidența interdicției conținute la articolul 3 [din CEDO], tratamentul trebuie să prezinte un nivel minim de gravitate. Aprecierea acestui nivel minim este relativă; ea depinde de toate împrejurările cauzei, în special de durata tratamentului și de efectele sale fizice și mentale, precum și, uneori, de sexul, de vârsta și de starea de sănătate a victimei”.

67 Potrivit Comisiei, „[e]ste important să se observe că ordonanța de trimitere nu menționează niciun element care să indice că, în Italia, refugiaților sau beneficiarilor de protecție subsidiară li se refuză, în mod discriminatoriu, prestațiile sociale aplicabile în general” (punctul 43 din observațiile sale).

68 A se vedea articolul 26 din Directiva 2011/95. A se vedea de asemenea articolele 17 și 19 din Convenția de la Geneva.

69 A se vedea articolul 27 din Directiva 2011/95 și articolul 22 din Convenția de la Geneva.

70 A se vedea articolul 29 din Directiva 2011/95. În conformitate cu articolul 29 alineatul (2) din Directiva 2011/95, „[p]rin derogare de la norma generală stabilită la alineatul (1), statele membre pot limita asistența socială acordată beneficiarilor statutului conferit prin protecție subsidiară la prestațiile de bază, care, în acest caz, vor fi acordate la același nivel și în aceleași condiții de acces aplicabile propriilor resortisanți”. A se vedea de asemenea articolele 23 și 24 din Convenția de la Geneva.

71 A se vedea articolul 30 din Directiva 2011/95. A se vedea de asemenea articolul 24 din Convenția de la Geneva.

72 Considerentul (41) al Directivei 2011/95 prevede că, „[p]entru a consolida exercitarea efectivă a drepturilor și utilizarea efectivă a beneficiilor acordate de prezenta directivă de către beneficiarii de protecție internațională, este necesar să se ia în considerare nevoile lor individuale și dificultățile specifice întâmpinate de aceștia în procesul de integrare. *Această luare în considerare nu ar trebui să ducă la un tratament mai favorabil decât cel acordat propriilor resortisanți*, fără a aduce atingere posibilității ca statele membre să adopte sau să mențină standarde mai favorabile”. Sublinierea noastră.

73 Cu toate acestea, trebuie amintit că, potrivit aceleiași hotărâri, o situație de sărăcie materială gravă poate crea o problemă din perspectiva articolului 3 din CEDO și, în consecință, a articolului 4 din cartă.

139. Cu toate acestea, trebuie subliniat că, deși statele membre nu sunt, în principiu, obligate să acorde un tratament național beneficiarilor de protecție internațională în ceea ce privește accesul la locuință, aceștia trebuie să se asigure că beneficiarii respectivi au acces în special la locuri de muncă, la educație, la protecție socială și la îngrijirea sănătății în aceleași condiții ca cetățenii, asigurându-se astfel că rezultatele urmărite prin Directiva 2011/95 sunt efectiv atinse. Este posibil ca, în statul membru responsabil, singurul mijloc de a obține aceste rezultate să fie acordarea unui tratament național de acces la locuință persoanelor care beneficiază de protecție internațională. Această concluzie ar putea rezulta numai în urma unei analize detaliate și motivate. În această privință, trebuie să menționăm că, în cadrul ședinței comune din 8 mai 2018, guvernul italian a afirmat că, în Italia, beneficiarii de protecție internațională au dreptul la *tratamentele naționale*.

140. Trebuie să se precizeze și că instanța de trimitere, întemeindu-se pe raportul Organizației Elvețiene pentru Sprijinirea Refugiaților, a exprimat îndoieli cu privire la respectarea de către Republica Italiană a obligațiilor impuse prin articolul 34 din Directiva 2011/95 privind accesul la facilitățile de integrare. În această privință, instanța de trimitere s-a referit la dificultățile lingvistice întâmpinate de beneficiarii de protecție internațională care ar îngreuna accesul efectiv la protecție socială pe poziție de egalitate cu propriii cetățeni.

141. Este adevărat că lipsa unor programe de integrare de natură să țină seama de nevoile specifice ale beneficiarilor de protecție internațională⁷⁴ și de dificultăților lor în special lingvistice ar constitui un fapt relevant în cazul în care ar fi stabilit de instanța de trimitere.

142. Astfel, reiese în mod clar din cuprinsul punctului 261 din Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 21 ianuarie 2011, M. S. S. împotriva Belgiei și a Greciei (CE:ECHR:2011:0121JUD003069609), că faptul că beneficiarii de protecție internațională au dificultăți cauzate de *lipsa unor cunoștințe lingvistice și de lipsa oricărei rețele de susținere* este relevant cu ocazia unei evaluări a existenței unui tratament contrar articolului 3 din CEDO (și, în consecință, articolului 4 din cartă).

143. Din considerațiile care precedă rezultă că, având în vedere principiul încrederii reciproce, trebuie să se prezume că tratamentul aplicat beneficiarilor de protecție internațională în fiecare stat membru este conform cerințelor impuse de cartă, de Convenția de la Geneva, precum și de CEDO. Această prezumție de conformitate este consolidată în cazul în care un stat membru transpune *de iure și de facto* dispozițiile capitolului VII din Directiva 2011/95, intitulat „Conținutul protecției internaționale”, care prevede un nivel de protecție socială pentru beneficiarii în cauză care este echivalent cu cel prevăzut de Convenția de la Geneva sau chiar mai ridicat. Totuși, această prezumție de conformitate, în special cu articolul 4 din cartă, nu este irefragabilă. Pentru a se considera că există motive serioase și dovedite de a crede că persoanele care beneficiază de protecție internațională vor fi expuse unui risc real de a fi supuse unor tratamente inumane sau degradante în sensul articolului 4 din cartă, ca urmare a condițiilor lor de viață în statul membru responsabil în temeiul Regulamentului Dublin III, beneficiarii respectivi trebuie să se afle într-o *situație deosebit de gravă* care ar rezulta din deficiențe sistemice în ceea ce îi privește în acest stat membru.

144. Verificarea existenței sau a inexistenței unei asemenea situații în statul membru responsabil se poate întemeia doar pe o evaluare concretă a faptelor și a circumstanțelor. Instanța de trimitere trebuie să ia în considerare toate probele prezentate de persoana interesată cu privire la *toate faptele relevante* privind condițiile de viață ale beneficiarilor de protecție internațională în acest stat membru responsabil, inclusiv legile și regulamentele, precum și modul în care acestea sunt puse efectiv în

⁷⁴ Revine instanței de trimitere sarcina de a verifica veridicitatea acestei afirmații.

aplicare. Considerăm că existența unui singur raport al unei organizații non-guvernamentale cu privire la condițiile de viață din statul membru responsabil nu ar putea fi suficient de concludentă. În acest caz, instanța de trimitere trebuie să se întemeieze pe alte elemente de probă și, dacă este cazul, să desemneze un expert.

145. Desigur, numai adoptarea unei veritabile politici în materie de protecție internațională în cadrul Uniunii, cu un buget propriu, care să garanteze condiții de viață minime și uniforme pentru beneficiarii acestei protecții, ar permite să se reducă, sau chiar să se elimine, apariția unor cauze precum cauza principală, care să asigure că principiul solidarității și al împărțirii echitabile a responsabilităților între statele membre consacrat la articolul 80 din TFUE este o realitate nu numai în beneficiul statelor membre, ci mai ales al ființelor umane în cauză. Cu toate acestea, între timp (care va fi probabil lung!), revine statelor membre, inclusiv instanțelor naționale, sarcina de a asigura deplina eficacitate a normelor în vigoare în prezent, astfel cum s-a explicat mai sus.

VI. Concluzii

146. Având în vedere considerațiile care precedă, propunem Curții să răspundă la întrebările preliminare adresate de Verwaltungsgerichtshof Baden-Württemberg (Tribunalul Administrativ Superior din Baden-Württemberg, Germania) după cum urmează:

- „1) Articolul 27 alineatul (1) din Regulamentul (UE) nr. 604/2013 al Parlamentului European și al Consiliului din 26 iunie 2013 de stabilire a criteriilor și mecanismelor de determinare a statului membru responsabil de examinarea unei cereri de protecție internațională prezentate într-unul dintre statele membre de către un resortisant al unei țări terțe sau de către un apatrid, precum și articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene trebuie să fie interpretate în sensul că un solicitant de protecție internațională trebuie să poată dispune de o cale de atac efectivă și rapidă care să îi permită să se prevaleze de expirarea termenului de șase luni, astfel cum a fost definit la articolul 29 alineatele (1) și (2) din regulamentul menționat, care a intervenit ulterior adoptării deciziei de transfer, invocând, dacă este cazul, faptul că nu s-a sustras procedurii și că, în consecință, acest termen nu ar putea fi prelungit.
- 2) Articolul 29 alineatul (2) din Regulamentul nr. 604/2013 trebuie interpretat în sensul că, cu condiția ca un solicitant de protecție internațională să fi fost informat cu privire la limitările aduse dreptului său la liberă circulație sau la obligațiile de a se prezenta în fața autorităților naționale competente, în conformitate cu dispozițiile naționale care transpun articolul 5 din Directiva 2013/33/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2013 de stabilire a standardelor pentru primirea solicitanților de protecție internațională și articolul 13 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2013/32/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2013 privind procedurile comune de acordare și retragere a protecției internaționale, faptul că acesta nu a mai locuit pe o perioadă relativ lungă în locuința care i-a fost atribuită astfel încât aceste autorități nu erau informate cu privire la locul în care se află și că, din această cauză, nu s-a putut efectua transferul preconizat, este suficient, în opinia noastră, pentru prelungirea termenului de transfer la optsprezece luni.
- 3) Articolul 29 alineatul (2) din Regulamentul nr. 604/2013 și articolul 9 din Regulamentul (CE) nr. 1560/2003 al Comisiei din 2 septembrie 2003 de stabilire a normelor de aplicare a Regulamentului nr. 343/2003, astfel cum a fost modificat prin Regulamentul de punere în aplicare (UE) nr. 118/2014 al Comisiei din 30 ianuarie 2014, trebuie interpretate în sensul că, atunci când se stabilește că persoana în cauză s-a sustras procedurii, termenul de șase luni prevăzut la articolul 29 din Regulamentul nr. 604/2013 poate fi prelungit în mod unilateral de către statul membru solicitant până la maximum optsprezece luni, cu condiția informării fără întârziere a celuilalt stat membru cu privire la amânarea transferului în conformitate cu normele de aplicare prevăzute la articolul 9 din Regulamentul nr. 1560/2003. Potrivit articolului 9 alineatul (2) din

regulamentul menționat, statul membru solicitant trebuie să efectueze transferul înainte de expirarea termenului de șase luni stabilit la articolul 29 alineatele (1) și (2) din Regulamentul nr. 604/2013. Persoana în cauză trebuie să se sustragă procedurii la data încercării de transfer, precum și la data la care statul membru solicitant informează statul membru responsabil cu privire la aceasta.

- 4) Articolul 29 alineatul (2) a doua teză din Regulamentul nr. 604/2013 și articolul 9 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1560/2003 trebuie interpretate în sensul că faptul că statul membru solicitant, înainte de expirarea termenului de șase luni, informează statul membru responsabil că persoana în cauză s-a sustras procedurii și indică în același timp un termen concret, care nu poate depăși optsprezece luni, înainte de expirarea căruia se va efectua transferul, este suficient pentru a declanșa prelungirea termenului de transfer.
- 5) Problema dacă transferul unui solicitant de protecție internațională în statul membru responsabil, în conformitate cu articolul 29 din Regulamentul nr. 604/2013, este ilicit în cazul în care solicitantul respectiv, în cazul acordării protecției internaționale, ar fi expus acolo, ținând seama de condițiile de viață previzibile, unui risc real și dovedit de a fi supus unui tratament precum cel prevăzut la articolul 4 din Carta drepturilor fundamentale, intră în domeniul de aplicare al dreptului Uniunii.
- 6) Un transfer al unui solicitant de azil către statul membru responsabil în conformitate cu articolul 29 din Regulamentul nr. 604/2013 este ilicit atunci când solicitantul respectiv, în cazul acordării unei protecții internaționale, ar fi expus în acel stat, ținând seama de condițiile de viață previzibile, unui risc grav de a fi supus unui tratament precum cel care prevăzut la articolul 4 din Carta drepturilor fundamentale. În consecință, transferul unui solicitant de protecție internațională în cadrul Regulamentului nr. 604/2013 poate fi efectuat numai în condiții care exclud ca acest transfer să determine un risc real și dovedit ca persoana interesată să fie supusă, după acordarea protecției internaționale, unor tratamente inumane sau degradante, în sensul articolului 4 din Carta drepturilor fundamentale.
- 7) Dat fiind principiul încrederii reciproce, trebuie să se prezume că tratamentul aplicat beneficiarilor de protecție internațională în fiecare stat membru este în conformitate cu cerințele impuse de Carta drepturilor fundamentale, cu Convenția privind statutul refugiaților, semnată la Geneva la 28 iulie 1951, care a intrat în vigoare la 22 aprilie 1954, astfel cum a fost completată de Protocolul privind statutul refugiaților, încheiat la New York la 31 ianuarie 1967, care a intrat la rândul lui în vigoare la 4 octombrie 1967, precum și cu Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950. Această prezumție de conformitate este consolidată atunci când un stat membru transpune *de iure și de facto* dispozițiile capitolului VII din Directiva 2011/95/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind standardele referitoare la condițiile pe care trebuie să le îndeplinească resortisanții țărilor terțe sau apatrizii pentru a putea beneficia de protecție internațională, la un statut uniform pentru refugiați sau pentru persoanele eligibile pentru obținerea de protecție subsidiară și la conținutul protecției acordate, intitulat „Conținutul protecției internaționale”, care prevede un nivel de protecție socială pentru beneficiarii în cauză care este echivalent cu cel prevăzut de Convenția de la Geneva sau chiar mai ridicat. Totuși, această prezumție de conformitate, în special cu articolul 4 din Carta drepturilor fundamentale, nu este irefragabilă. Pentru a se considera că există motive serioase și dovedite de a se crede că persoanele care beneficiază de protecție internațională vor fi expuse unui risc real de a fi supuse unor tratamente inumane sau degradante în sensul articolului 4 din Carta drepturilor fundamentale, ca urmare a condițiilor lor de viață în statul membru responsabil în temeiul Regulamentului nr. 604/2013, acestea trebuie să se afle într-o *situație deosebit de gravă* care ar rezulta din deficiențele sistemice în ceea ce le privește în acest stat membru.

- 8) Verificarea existenței sau inexistenței unei asemenea situații în statul membru responsabil se întemeiază numai pe o evaluare concretă a faptelor și a circumstanțelor. Instanța de trimitere trebuie să ia în considerare toate probele prezentate de persoana interesată cu privire la *toate faptele relevante* privind condițiile de viață ale beneficiarilor de protecție internațională în acest stat membru responsabil, inclusiv legile și regulamentele, precum și modul în care acestea sunt puse efectiv în aplicare. Existența unui singur raport al unei organizații non-guvernamentale cu privire la condițiile de viață în statul membru responsabil nu ar putea fi suficient de concludentă. În acest caz, instanța de trimitere trebuie să se întemeieze pe alte probe și, dacă este cazul, să desemneze un expert.”